

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

24 Aralık 1968

Devlet Nüshası

EKİM 1968

İÇİNDEKİLER :

Çanak, Çömlek ve Seramik Sanatının Düşündürdükleri	S. SARISOY
Zile'li Seyit Derviş'in Yatırlar Destanı	Cahit ÖZTELLİ
Posof'ta Hastalıkları Tedavi Usulleri	Gülâli AYDINOĞLU
Saz Ustası Merhum Silmeli İbrahim Ağa	Suat ABANAZİB
Şarkıkararağaç Yenişar Düğün Türküleri	R. Sami HAMAMCI
Cennet ve Cehennem İçice	Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER
Halk Şairleri : Rize'li Kâhya Salih	Sadık BEYAZ
Uşak Selviöğlü Köyünde Düğün Öncesi Eğlenceleri	N. SEBÜKTAY
Van Bedduaları — 1 —	Erol KAYA
Bir Malatya Masalı : Tılsımlı Mühür	Turan KOÇER
Anadolu'da Köylü Seyirlik Oyunları — V —	Metin AND
Konya'da Ş. Âşıklar Bayramı Yapılıyor	İhsan HİNÇER
Erzurum Sevişli Köyü Mânileri	Mehmet BAHÇECİ

TÜRK FOLKLOR KUBUMU'NUN FRANSA VE BULGARİSTAN GEZİLERİ

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 231

KURUŞ : 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

65

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZİRAAT BANKASI
olacaktır

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

24 Aralık 1968

Devlet Nüshası

EKİM 1968

İÇİNDEKİLER :

Çanak, Çömlek ve Seramik Sanatının Düşündürdükleri	S. SARISOY
Zile'li Seyit Derviş'in Yatırlar Destanı	Cahit ÖZTELLİ
Posof'ta Hastalıkları Tedavi Usulleri	Gülali AYDINOĞLU
Saz Ustası Merhum Silileli İbrahim Ağa	Suat ABANAZIR
Şarkıkarağaç Yenışar Düğün Türküleri	B. Sami HAMAMCI
Cennet ve Cehennem İçişe	Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER
Halk Şairleri : Rize'li Kâhya Salih	Sadık BEYAZ
Uşak Selvioğlu Köyünde Düğün Öncesi Eğlenceleri	N. SEBÜKTAY
Van Bedduaları - 1 -	Erol KAYA
Bir Malatya Masalı : Tılsımlı Mühür	Turan KOÇEB
Anadolu'da Köylü Seyirlik Oyunları - V -	Metin AND
Konya'da İ. Aşıklar Bayramı Yapılıyor	Ihsan HİNÇER
Erzurum Sevişli Köyü Mânileri	Mehmet BAHÇECİ

TÜRK FOLKLOR KURUMU'NUN FRANSA VE BULGARİSTAN GEZİLERİ

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 231

KURUŞ : 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetlerini
kadar
MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ
için de

TÜRK TİCARET BANKASI
EMRİNİZDEDİR

TÜRK TİCARET BANKASI

KÜLTÜR YAYIN 9

(Folklor :

**ANADOLU
BANKASI**
SİZİN ESİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
kısacası
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 116)

(Basım : 60227 —

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

KURULUŞU : AGUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 231

EKİM 1968

YIL : 20 — CİLT : 11

Çanak, Çömlek ve Seramik Sanatının Düşündürdükleri

Yazan : Süleyman ARISOY
An. Ün. Dil ve Tarih - Coğ. Fak. Öğ. Gör.

Çanakkale'deki yaşayan önemli ve ünlü maddi folklor sanatımızdan biri olan, çamurculuk, çömlekçilik ve çanakçılık türü seramik sanatının çok eski ve köklü bir geçmişi vardır. Trova uygarlıklarından bu yana Grek, Roma ve Türk sanatının Anadolu yarım adasında tarih boyunca işbirliği ettiği bu sanat dalının geçmişi ile ilgili kalıntılara ait örnekler ne yazık ki elimizde halen çok az kalmıştır.

Çanakkale'deki tarihi çeşitli siyasal, askeri yakıp yıkımlar ve jeolojik deprem fay hattının yıkıcı etkileri ile geçtiği bu kesimdeki milletler sanatları ile iskambil kağıdı gibi uygarlıkları ile göçüp gitmişlerdir.

Ama, daha gerçek söylemek gerekirse, insan dünyanın her yerinde ve prehistoryal bu yana çamurla ilişki kuragelmiştir. Bunun Homofaber - alet yapan insan olarak ilk gelişik devresine rastlar. Çamur gerekli araçlarını yapmış sonra bu sanatını tanrısalılaştırmıştır. Yığıldığı, şekillendirdiği çamurları totemizm çağında totem, tabu yani tapınılacak myth ve tanrılar, tanrıçalar, etnolojik, folklorik semboller haline getirmiştir.

Çamur ve insan ilişkisinin her yönü ile kutsal ve yüceleştirilmiş bir beraberliği vardır. İlim ve teknolojinin gelişmesi çamur sanatını geliştirmiş ve çini, porcelen, cam ve diğer soylu döllerinin orta-

ya çıkmasını sağlamıştır.

Ama ne var ki abstre soyut ve primitifizm - ilkelleşme sanat akımının yoğunlaştığı, ilgi ve övgü gördüğü çağımızda, çamurluğa seramikçiliğe büyük bir dönüşüm vardır. Saygı ve güvenle söyliyebiliriz ki bu alanda Türk sanatı; akademileri, okulları, hocaları ve sanatçıları ile dünya çapında öncülük yapabilecek kudrette, uluslararası niteliktedir.

Bunun sır ve nedenleri, Türk sanatının türlü çamurculuk ve seramikçilikteki derin ve köklü bir geçmişe bağlı olmasıdır. Orta Asya'daki eski uygarlıktan tutun da, dinsel yorumlamada insanın çamurdan yaratılması inancına değin tarihsel, dinsel, görenek ve geleneklerinde Türkler çamura karşı tutumlarında konuyu felsefe, sanat, ve kutsallıkla birleştirmişlerdir.

Çanakkale, çamurculuk, çömlekçilik sanatı Grek, Roma ve Türk sanatında daima merkez olmuştur. Ancak üzüntü ile işaret etmek isteriz ki, bugün şehir dışına itilerek çıkarılmış birkaç çamur torna sanat ocağı kendi kaderi ile bir çeşit yok olmaya terk edilmiş durumdadırlar. Dünya eleştiri ölçülerine göre takdir edilen dost seramikçi hoca ve sanatçılarımızın Çanakkaledeki bu sanat çoküntüsünün yükünü omuzlarına yüklenerek Türk sanatı adına, kol ve ayaklarına kaderleri imişcesine bağlı tarihi

kader tekerleğini promete gibi birlikte yüklenmelerini isteriz.

Ona inanıyoruz ki, öncü - sanatçılarımla her yıl yapmaya yükümlü oldukları yurt çapındaki sanat gezileri, araştırmaları hatta bu uğurdaki bölgesel seminerleri Türkiye'yi Dünya ölçüsünde çok daha üst ortamlara yükseltecek ve zenginliğe eriştirecektir.

Bütün tarihi ve arkeolojik zenginliklerimizle birlikte bu san'at dalına ait çok kıymetli eserlerimiz kaçakçıların ve soyguncuların devamlı tasallüfları ile çalınmakta ve yurt dışına kaçırılmaktadır.

Çanakkale çamur san'atı bu ilgiden destekten yoksun olduğu için san'attaki dar ve

Seramik sanatçılarımızın başında gelen değerlerimizin biri de Jale Yılmazbaşar Ertugan'dır. Çeşitli Uluslararası seramik ve sergi yarışmalarında ödül aldığı gibi, Tarabya Büyük Oteli ve Ankara Gökdeleni seramik duvar panolarını yapmıştır. Son defa Dünya Güzel Sanatlar Birliği'nin Peru'da düzenlediği sergi ve konferansa tek Türk sanatçısı olarak katılmış, dönüşünde Çanakkale Seramik Fabrikası tarafından şerefine İstanbul'da Taksim'de Çanakkale Seramik ve Kaleflex Teşhir Galerisinde bir kokteyl verilmiştir.

Yukarıda sanatçı Jale Yılmazbaşar Ertugan'ın Türk Çömlekkiliğinin baca kapağı örneğinden ilham alarak dekore ve modernize ettiği bir abajur görülmektedir.

eski açılı kalıplaşmış, görenek, gelenek formlarından, renklerinden bulgularında kurtulamamış çamur, seramik kısır döngü kaosunu patlatamamıştır.

Çanakkale'de yürekli, yaratıcı, yılmayan ve öncü öğretmen - sanatçı olan Şadiye Ertölen'in bu konuda getirdiği yenilik ve açtığı çığır önemli bir öncülük hareketidir. Adına ve yetkisine kurulmasını istediğimiz Çanakkale Çamurculuk ve seramiklik enstitüsü gibi bir kuruluşu devletin eliyle yaratmasını, desteklemesini çok isterdik. Bir bakıma da, bu ve buna benzer ödevler, örgütlenmeler Güzel San'atlar Akademisi ile Tatbiki Güzel San'atlar Okulundaki değerli san'atçılarımıza düşmektedir. Artık çağımızdaki tüm ilim ve sanat kapalı oda ve atölyelerden çoktan çıkmış millileşerek geçerli, fayda yaratan, araştırıcı, yayıcı, yapıcı ve sentez edici olmuştur.

Geçen yıl izlediğimiz ve Türkiye'de toplanmış olan "Uluslararası Seramik Sergisi ve Genel Kurulu"nda bu tarihi, milli davamızın ele alınmasını dilerdik. Gelecek yılların Kalkınma Plân ve Uygulamalarında san'atımızın bu dalını yetkililerin önemle ele almalarını dileriz.

Bir varlık değerini geçmişten alır, geçirmiş de ortaya koyan, belgeler, eserler ve bunların toplandığı yerlerdir. Çanakkale çanak, çömlek ve seramik san'atını ortaya koyan, ispatlayan özel bir müze ve arşivinin kurulması ile tarihe, folklorla, sanata geçmiş olan Çanakkale çamur san'atının yüceliği, eskiliği tanımlanacaktır.

Gerçi, Osmanlı ve Selçuk san'atında çamurla ilgili çanak, çömlek, çini gibi dünyaca övülen eserlerimiz ve bunların bulunduğu İznik, İstanbul gibi birçok tarihi merkezlerimiz vardır. Bunlara ait eserler sergilerimiz, müzelerimiz, camiler, hayrat, çeşme, imaret ve diğer yapıtlarımızda bugün insanlığın gözlerine serilmekte, takdir ve saygıyla izlenmektedir.

Türk san'atının bu ölümsüz, eşsiz varlığını tarihi geçmişine yakışır şekilde ele alarak örgütlendirilmesi, belgelendirilmesi ve san'atın ilimle bağdaştırılarak değerlendirilmesi dileriz. Buna karar verdikten sonra yapılacak plânlanacak ve örgütlenmesi gerekli konular kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Yatırım Tarihi :

Zileli Seyit Derviş'in Yatırlar Destanı

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

M. Folklor Enstitüsü Md.

Seyit Derviş için, Zileli Şairler (1944) adlı eserimde şöyle demiştim :

Hayatı hakkında malûmatımız yoktur. Elimizde mevcut üç parçasından anlaşılacağına göre saf bir tekke şairidir. Zile yatırları hakkındaki destanı hâlâ kadınlar arasında mevlütlerde okunmaktadır. Bu destanda adı geçen şahsiyetlerin bir kısmı tarihi olup bir kısmı köylerde yatmaktadır. Emsaline nadir rastlanan böyle bir destanı ancak Zileli bir aşık söyleyebilir... çıkardığımız netice, Seyit Derviş'in hiç olmazsa on sekizinci asrın başlarında yaşamış olduğudur".

Bu eserimden sonra aradan yıllar geçti. Elime yeniden pek çok belge geçti. Eserimde bulunan otuz şairin bir kısmı hakkında yeni bilgi ve şiirler budum. Bir kısım eksikleri tamamladım.

Bu arada Seyit Derviş'in yeni şiirlerini de buldum. Bunlardan birisi zamandan şikâyet destanıdır. Bu destandan ilk tahlimimizde yanılmadığımızı öğreniyoruz. Dörtlük şudur :

Gönül şehri viran oldu,
Müslümanlar, melâlet var.
Nazar ettim şu dünyaya,
Nice türlü âlâmet var

Dörtlüğü ile başlayan bu destanın ikinci dörtlüğünde yaşadığı zamanın tarihini de haber veriyor :

Seriat göğe çekildi
Yere yüzü suyu döküldü
Zulümden dünya yıkıldı

"Şu dünyaya verir olsa bir nizam — Seyit Derviş'in yüz kırk, tutmaz intikam" beyiti Seyit Derviş'in h. 1140 (m. 1727) de sağ olduğunu açıkça göstermektedir. Kitabımda Zile'nin en eski şairi olarak Tâlibî'yi göstermiştim. Şu tarihe göre Tâlibî'nin yetmiş Seyit Derviş almış oluyor.

Dr. Hikmet Tanyu "Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri" adlı gerçekten büyük emek ve bilgi verimi olan bir eser için Doktor tezi olarak hazırlanan eseri Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi bastırılmış. Adında her ne kadar yalnız "Ankara ve çevresi" deniliyorsa da basılı kavramlarda bulunduğu bütün Anadolu ve Trak-

ya yatırlarını da eklemiştir.

Dr. Hikmet Tanyu, çoktan beri düşündüğüm Anadolu yatırlarının her bakımdan araştırılması konusunu ele almış. Ankara için verilen bilgiler tamdır. Ötekiler de ancak bulabildikleridir. Bunu da tabii karşılamak gerekir. Bu büyük iş bir kişinin yapabileceği iş değildir. O, ancak bulunduğu yazılı basılmış kaynaklara başvurmakla yetinmiştir. Bunda da görmedikleri vardır. Bu arada benim yukarıda adı geçen eserimdeki Zile Yatırları da vardır. Kitapların adlarından içindekileri anlama yoluna gitmek bazan hatalı olmaktadır. İçindekilere bir göz atmak iyi sonuçlar verir. Halk şairlerinin çeşitli konularda pek çok şiirler yazdıkları hatırlanırsa yatırlar üzerine de destanlar söyledikleri görülür.

Seyit Derviş de Zile'de yatan ulu kişileri bir destan haline getirmiş. Bu gün bile mevlütlerde ilâhi olarak okunmaktadır. Destanda görülen on sekiz yatırdan birkaçı köylerdeki Zile çok eski bir kasabasıdır. Yatırları Anadolu'nun ilk Türkleşme çağından başlar. Bunların kimisi şehitlerdir. Kimisi Ahmet Yesevî halifelerindedir. Kimisi de bilgin kişilerdir.

Bu vesile ile destanı aşağıya alarak bu yolda çalışacaklara bir örnek vermek istedim :

Niçin beğenmezsin şehri Zile'yi
Seyh Edhem Celebi bunda yatmaz mı? (1)
Velilerin hocasının ulusu
Koca Kayser Sultan bunda yatmaz mı? (2)
Geçindi dünyada uryan ile aç
Bir ahade göstermedi ihtiyaç
Dertlilerin derdine eyleyen ilâç
Seyh Kaarû Baba (3) bunda yatmaz mı
Dünyaya bakuben alurdu ibret
Halktan kaçuban edârdı hâvet
Ederdi dünyaya, aza kanaat
Coşkun Dede Sultan (4) bunda yatmaz mı?
Riyazetle geçirdi eyyama
Gece kaalim, gündüz sıyam müdâmi
Evliyalar pirinin imâmı
İmam Meliküddin (5) bunda yatmaz mı?
Anı azız kıldı dünyada Rahmân
Gezerdi dünyada daima hayran
Ana munis idi vuhuş-ü tayran
Ahi Evran Sultan (6) bunda yatmaz mı?

Anda tekml idi ilm ile irfan
Hüda küldü ana lütfundan ihsan
Dertlilerin derdine ederdı derman
Sevh Helvalı DEDE (7) bunda yatmaz mı?
Asulzâde, icazeti kadımı
Hajveti tarikinin hâdimi
Hızır İlyas idi nedimi
Pürlü Dede Sultan (9) bunda yatmaz mı ?
Zâhır ilmin, bâtan ilmin cem eyleyen
Mürşidi kâmillin eteğin tutan
Kutbülaktab ile kalkıp oturan
Sevh Muharrem Dede (9) bunda yatmaz mı?
Eyleyen nefsiyle Şeytanı zebun
Olmuşdu asrında kâmil-i fünün
Sayra-yı Hıdırhıkta oluptur medfun
Ahmet Dede Sultan (10) bunda yatmaz mı ?
Evliyalar zümresinin ulusu
Kırkların hem yedjlerin reisi
Zile'de Dede Kargın (11) sultanın halifesi
Sevh İsmail Dede Sultan 12 bunda yatmaz mı
Padişah zâde idi hem Horasani
Hüda ihsan etmiş irfanı
Evliyalar zümresinin sultanı
Sevh Nusreddin Sultan (13) bunda yatmaz mı
Kuz-u seb ederdı Hakka niyazi
Yanında bir idi dağ ile yazı
Veller zümresinde hem dahi gaazi
Hüseyn Gazi Sultan (14) bunda yatmaz mı?
Yoğıdı ana asrında hiç akran
Anı azız küldü ol gani Yezdan
Nefs-i emmâreye basan pehlivan
Ahi Baba Sultan (15) bunda yatmaz mı?
Seyyah idi şark ile mağribi
Ellinden gitmez idi Hakkın kitabı
Evliyalar zümresinin mahbubu
Sevh Ahmet Dede Sultan 16 bunda yatmaz mı
Misi gelmemiştir anın asrında
Gece gündüz Hakkın zikri dilinde
Şehrin bekçisi üst yanında
Arslan Dede Sultan (17) bunda yatmaz mı?
Din-i İslâm için gazâ edenler
Kâfir elinde hep helâk olanlar
Şehid-ü şühedâ (18) bunda yatmaz mı?
Seyyit Derviş bütün kendin bilmişler
Her birist birlikte gelmişler
Mezaristanında medfun olmuşlar
Derviş-i dervişan bunda yatmaz mı?
Destanda eksik olan bilgileri ve açıklama-
mayı aşağıda veriyorum. Önce destanda
gecen sayılar hakkında bilgi veriyorum.
1 — Şeyh Ethem Çelebi'nin kim olduğu
hakkında şimdiye değin bir kayda rastla-
yamadım. Bu zat, ünlü mutasavvıf Bayezit

Bistani (ölümü 874) nin evlâtlarının Zile'ye gelip yerleşmelerinden sonra kurdukları tekke de yatmaktadır.

2 — Koca Kayser Sultan, Zile'nin ortasında bulunan kalenin kuzey batısındaki dik kayanın içindeki mağarada yatmakta olduğu söylenirse de, ben mağaraya girdim, fakat mezara benzer bir şey göremedim. Belki zamanla kaybolmuştur.

3 — Bu zat hakkında kimse bir şey bilmiyor, yattığı yer de unutulmuş.

4 — 5 — Bu iki evliya hakkında da bir şey bilinmiyor.

6 — Halk Ahavran Sultan diyor. Orta Anadolu'nun birçok yerlerinde bu adda yatırlara rastlanıyor. Öyle sanıyorum ki, bir esnaf örgütü olan Ahilik'in ilk zamanlarda kurucuları hep aynı ad ile anılmıştır. Çok sıkı disiplinli bir örgüt olan Ahiliğin kurucu kişileri evliyalık mertebesine yükseltilmiştir.

7 — Hayatı hakkında bir şey bilinmiyor. Yalnız Muharrem Efendi mezarlığının biraz ilerisinde yatmaktadır.

8 — Pürlü Dede, Aslan Dede'nin yattığı tepenin eteklerinde yatmaktadır. Pür halk dilinde yaprak demektir.

9 — Muharrem Efendi, Zileli olup Şeyh Şemseddin Sivasî'nin büyük kardeşidir. Bilgin bir kişidir. Birçok değerli eserleri vardır. 1591 tarihinde Zile'de ölmüştür. Yattığı mezarlığa kendi adı verilmiştir. Daha çok bilgi için "Osmanlı Müellifleri, c. 2" ye bakınız.

10 — Kasabanın dışında gezinti yeri olan Hıdırhıkta yatıyor.

11 — Dede Kargın, Malatya'da tekkesi olup, kendisi de orada yatmaktadır. Büyük Alevî ocaklarından. Anadolu'da adını taşıyan birçok köyler de vardır.

12 — İsmail Dede, Gezir denilen bahçelik yerde yatmakta olup mezarı su içindedir. Bu su bir kaynaktır. Çevresi duvarla çevrili, üstü örtülüdür.

13 — Şeyh Nusreddin, kendi adı ile anılan köydedir. Zile'ye beş kilometre uzaklıkta olup istasyon ilerisindedir.

İstanbul, Lâleli — Süleymaniye kitaplığı (1503) sayıda kayıtlı menâkıbnâmesinde "Horasan hükümdarı Hamza Sah ile Seyyit Umran'ın kızı Belkan Hatundan (550/1155) yılında doğmuş olduğundan, ne suretle yetiştiğinden, tahsilinden, tarikate girişinden, kerametlerinden, menka-

melerinden, ölümüne kadar olan hallerinden" bahseder.

Sultan zâde olan Şeyh Nusreddin için destanda da bu cihet şöyle belirtiliyor: "Padişah zâde idi, hem Horasani" deniyor.

Evliya Çelebi, yeri geldikçe kendisinin de Yesevi torunlarından olduğunu söyler. Eserinin (c.3, s. 238) de Şeyh Nusreddin için şunları yazıyor :

"Bu Şeyh Nusret, Hacı Bektaş Veli ile Horasan'dan gelmiş, ceddimiz Ahmet Yesevi halifelerinden ve Horasan illerindedir..

"Tekke, Zile vadisinde mamur ve abâdan imaret, mescit ve misafirhaneli nazargâh-ı muazzamdır. Pâ ve ser bürehne yetmiş adet fukarası vardır. Bu diyar ahalisi Şeyh Nusret'e gayet mutekittirler. Hatta, tekkesinin önünde bir azim köhne dut ağacı vardır. Bir tarafı çürümüştür. Çürüyen yerden bir kıymık koparıp hummay-ı muhrık ve kummaya rib'aya buhur etseler şifa bulur. Gayet mücerredir. Bu ağacın çürüğünü bütün halk-ı cihan dört yüz yıldan beri alırlar. Böyle iken yine bir zerre eksilmez ve koparılan mahal malûm olmaz. Hakir dahi öyle gördüm ve bir paresini alup teberrüken hıfz eyledim. Bu ağacın diğer tarafı öyle leziz düt verir ki ekl eden güya misk rahiyesi şem' eder. Zile şehrinin âyân ve eşrafına bu duttan dervişler hedaya götürüp ihsan alırlar."

Otuz yıl önce ben de bu köye gittim. Tekke harap halde idi. Evliya Çelebi'nin anlattığı dut ağacının, tekkelerin kapatılması sırasında kaymakam tarafından kesilmiş olduğunu, sıtmaya karşı bu dut ağacının bakubakların tütsüsünün iyi geldiğini köylüler söylediler. Dut ağacının gövdesi hâlâ duruyordu. Bir de menâkıbnâmesi olduğunu, fakat başka yerden birisinin okumak için aldığını, henüz getirmedğini de söylediler. Bu sebeple menâkıbu göremedim.

14 — Zile'ye birkaç kilometre uzakta, ovanın ortasında yüksek volkanik büyük bir tepededir. Yüksekliği yüz metreden fazladır. Çevresi bağ ve bahçedir. Dinden su kaynakları çıkar. Hüseyn Gazi Dağı denilen bu yüksek tepenin üzerinde üstü açık büyük bir mezarda yatar. Hayatı hakkında bilgi yoksa da Bizanslı-

larla savaş yapan bir komutan olduğu söylenir. Sabah namazından sonra her türlü dilek için dağ tırmanılarak ziyaret edilir.

15 — Ahi Baba, Hüseyin Gazi Dağının eteklerinde Ağ Baba denilen yerde yatar. Türbesi yoktur. Sade bir mezardır.

16 — Kasabanın kuzey batısındaki dağlarda Şeyh Ahmet denilen ormanlık içindedir. Yazın ilk günlerinden başlamak üzere yaz boyunca ziyaret edilir. Arabalarla toplu olarak halkın gittiği güzel mesire yeridir. Ağaçlarından kimse bir yaprak bile koparmaz.

17 — Aslan Dede'nin yeri bellidir. Halk ziyaret eder. Kasaba yakınındadır.

18 — Şehid-ü şühedâ : Kasabanın içinde. Kurşunlu Cami yanında idi. Küçük bir mezarlıktı. Ölü gömülmez idi. Öyle anlaşılıyor ki, kasabanın küffardan alınmış sırasında şehit olanların topluca gömüldüğü bir mezarlıktır. Yirmi yıl önce Belediye tarafından kaldırıldı.

Buraya kadar destanda adı geçenleri bildirmiş olduk. Şimdi, destanda adı geçmeyen ve bazılarının benim de ziyaret ettiğim yatırları vaktiyle aldığım notlara göre sıralayalım.

1 — **Küçük Çeltik** : Muharrem Efendi mezarlığında yatar önemli değildir.

2 — **Büyük Çeltik** : Çeltik köyünde harap bir tekkedir. Akıl ve sinir hastalarını götürürler, iyi olur.

3 — **Davunlu Dede** : Kalenin kuzey eteklerinde. Türbesi yok. Çevresi demir parmaklıklarla çevrili. Baş ucunda davun denilen büyük ve güzel bir ağaç vardır. Yürümede geç kalan çocuklar götürülür

4 — **Ayan Dede** : Alaca Mescit mahallesinde. Düşünü seçemeyenler ondan bir parça toprak alıp yastıkları altına korlarsa düşleri çıkar .

5 — **Keçecinin Kardeşi** : Delirenleri götürürler. Kasaba içinde.

6 — **Emir Ören köyündeki evliyalar** : Deliren, kuduran gider.

7 — **Kara Şeyh Dede** : İğdir bucağın-
dan ötede bir yerde. Uzak olduğu (20 km.) için gidilmez, unutulmuş durumdadır.

8 — **Abdullah Hafız Hoca ve Kıymacı Hoca** : Yerleri kayıp.

9 — **Gani Dede** : Eski bir yatır olup şehir içindeki yeri üstüne ev yapılmış. Yine arasına ziyaret edilir. →

Posof'ta Hastalıkları Tedavi Usûlleri

Yazan : Gülâli AYDINOĞLU

Sancı : Sancılanan kimseye, dikenli gül ağacının kökleri ve meyvalarının suyu içirilir.

Göbek düşmesi : Göbeği düşenlerin göbeği, parmak ve kaşık sapı ile çevrilir, yan yatırılır.

Baş ağrısı : Baş ağrıyanların başına, patates, pestil ve buz sarılır. Veya okuyup üflettirilir.

Göz ağrısı : Gözü ağrıyanların gözlerine, patates veya yumurta akı sararlar.

Kulak ağrısı : Kulağı ağrıyanların kulağına, inek yağı veya zeytin yağı damlatılır.

Diş ağrısı : Dişi ağrıyanların dişlerine tütün, ispirto, biber, tuz, karanfil veya kolonya dökerler. Yahut çivi kerpeteni ile çekkerler dişi.

Barsak kurtları : Barsak kurtlarını dökürtmek için, aç karnına kabakçekerdeği ile ateş görmemiş bal yedirilir.

Çıban : Çıbanı patlatıp iyileştirmek için pişmiş soğan sarılır.

Yaralar : Yaraları iyileştirmek için, yaranın üzerine şeker tozu, bez külü ve man-

tar sarılır.

Yanık : Yanıkları iyi etmek için, sabun çamur veya silâh yağı sürülür.

Köpek ısırması : Köpeğin ısırıldığı yere köpek gübresi ve fasulye sarılır.

Şarbon : Şarbon yarasını tedavi için, şarbon kabarcığı jilet veya ustura ile kazınır. Üzerine inek yağı ve balmumu ile yapılmış bir merhem sürülür.

Zehirlenme : Zehirlenmelerde, yoğurt çirilir ve kusturulur, masaj yapılır.

Yılan ve Arı sokması : Yılan ve benzeri hayvanların sokmalarından meydana gelen zehirlenmelerde, ısırılan yer kanatılarak emilir. Zehir vücuda dağılmasını diye bağlanır ve üzeri kızgın demirle dağlanır veya reçine, balmumu ve inekyağı karışımından yapılmış bir melhem sürülür.

Kan tutması : Kan tutmasına karşı, bilberli şerbet içirilir. Keçi derisi sarılır.

Kırık ve Çıkıklar : Kırık ve çıkıklar "sınıkcı" dedikleri halk doktorları tedavi ederler. Çıkıksa yerine düşürülür. Kırık ise kırılan parçalar birleştirilir. Ardeşen demir ağaçlarla etrafı çevrilir ve üzeri yu-

10 — **Ayşe Dede :** Aslan Dede yanında bir kadın evliya.

11 — **Melik Gazi :** Danışmetliler zamanında Zile'nin alınması sırasında şehit olmuş bir kahraman. Elinde kılıç düşmanı kovalarken gökten "Dur, yâ, Melik" diye bir nida gelir, durur. Bu gün bu adı taşıyan bir sokak var : Dur yâ Melik So-kağı.

12 — **Bayezit Bestami :** Yukarıda kısaca kendisinden söz edilen (sayı 1) büyük mutasavvıfın evlâtlarının tekkesi ve camisi var. Hâlâ Tekkeşin soy adını taşıyan torunları tarafından bakılır. Sahipli tek yerdir.

13 — **Bekmiş Dede :** Olur olmaz şeylerden korkan kimseler yatırın yanındaki sudan içerler ve yüreklerine sürerler.

14 — **Pervâne :** Yeni Müslüman köyünde. Her türlü dilek içindir.

15 — **Siyâhi Dede :** Muharrem Efendi mezarlığında. Kimliği üzerine kimse bir şey bilmiyor. Alevî dedelerinden bu adda

şair bir kişiye elimdeki cönklerde rastlıyorum. İkisinin bir kişi olması muhtemeldir.

16 — **Arap Dede :** Taşköprü mevkiindedir. Bir özelliği yoktur.

17 — **Örümceklî Dede :** Necatî'nin devesinin evinin yanında (böyle kaydetmişim).

18 — **Usuk Dede :** Kasaba içinde. Ya ramaz hayvan ve çocukları yola getirmek için götürülür.

Yukarıda sayılan yatırlardan başka köylerde daha vardır. Ben ancak bu kadarını toplayabildim.

Evliya ziyaretleri, yurdun her yerinde olduğu gibi, eski değerini kaybetmiştir. Birçokları bakımsızlıktan harap olmuş, hatta kaybolmuştur.

Yukarıda verilenlerin neye yaradıklarını daha fazlası ile öğrenmek isteyenler Türk Folklor Araştırmaları, sayı 28, 30, 32, 36, 39, 43, 44, (cilt 2) deki araştırmamıza bakmalıdır.

Merhum Sille'li İbrahim Ağa

Yazan : Suat ABANAZIR

Sille'li İbrahim Ağa (Berberoğlu), Konya'nın Sille Bucuğunda dünyaya gelmiş, 1966 yılının 4 Kasım gününde 74 yaşında Konya'da vefat etmiştir. Sille'li İbrahim Ağa, Konya Halk Sazı Meclislerinin ve Çalgılı Kahvehanelerle Oturak Âlemleri'nin mümtaz, sazına, sözüne, sohbetine doyum olmaz, ağırbaşlılığıyla temayüz etmiş bir siması idi. Saz çalmanın mübah sayılmadığı zamanlarda bile, herkesten saygı ve sevgi görmüştür. Ankara Devlet Konservatuarı Derleme Komisyonu ile 1937 yılında Mahmut Ragıp Gazimihâl, Halil Bedi Yönetken, Muzafer Sarısozen ve arkadaşları Konya'ya geldikleri zaman, Arif Şahap'ın öncülüğüyle Konya Halk Musikisinin orijinal örneklerini divan sazı ve bağlamasıyla plâklara okuyan Sille'li İbrahim Ağa idi.

Aşağıda, İbrahim Ağa'nın ölümü üzerine Suat Abanazır arkadaşımızın yazmış olduğu bir yazıyı bulacaksınız. Konya'da Aşık Bayramı'nın yapıldığı bu günlerde kendisini rahmetle anarız.

T. F. A.

Silleli İbrahim Ağa Kasım 1966'da vefat etti. Ölümü, kendisine has bir sessizlik içinde oldu. Yıllarca o menbus hastalığa nasıl sessizlikle halim selim tabiatına uyan bir şekilde karşı koymuş ise, ölümü de öyle oldu. O'nun ömrü de öyle geçmiştir. Gerçek sanat gücünü kendisi de bildiği halde, büyük bir mahviyet içinde kalmış, çalışmış, etrafındakileri yetiştirmeye çalışmış, yıllarca didinmiş, uğraşmış ama bütün sanat çılar gibi: öğünmemiş, çalım satmamış,

günlük, geçici bir iddiamın sahibi olmamıştır.

İbrahim Ağa ile ben, Konya Halkevinde uzun yıllar beraber bulundum. O'nu, her gün, günlük hayatının programı içinde gördüm. O'nun bu günlük hayat düzeni dışında bir alışkanlığı ve hayattan bir isteği yoktu. En acı gününde, en kahrılı gününde bile, vazifesi başında olur, kendisinden beklenilene yerine getirir, büyük bir sabırla Konya gençliğini kendi saz ustahlığına ulaştırmak için didinirdi. İbrahim Ağa bu çalışmalarına karşılık toplumdandan da bir istekte bulunmamıştır. Etrafı veya hemşehrileri O'na emeğinin veya gerçek kişiliğinin karşılığını verememiş, ödeyememişlerdir. O da bu yolda bir istekte bulunmamıştır. Bazı sanatçılarda olduğu gibi, benim bildiğime göre, eserini kıskanmazdı. Onları ortaya koymaktan, hatta herkesin faydasına sunmaktan ayrı bir haz duyardı. Eğer bugünün teknik imkânları daha önce mevcut olsa idi, İbrahim Ağa'dan bütün bir Konya saz sanatının en ince çizgilerine kadar tespiti mümkün olacaktı. Bugün İbrahim ağadan yapılmış bazı tespitlerin olduğunu sanırım. Fakat öyle tahmin ederim ki, hiç birisi de duyurucu değildir. Oysa, ölümü ile İbrahim ağa'nın alıp götürdüğü pek çok sanat eserleri vardır.

murta akından, yahut katrandan yapılmış "yaki" dedikleri bezle sarılır.

Ezkama ve Siğil : Ezkama ve siğillerin üzerine mürekkeple okunarak yazdırılır.

Sarılık : Sarılık tedavi için hocaya bir iplik okutturulup bileğe bağlanır. Veya "sarılık kestirmesi" yapılır. Alından bir damar kesilerek kanatılır. Veyahut, Alabalık tutularak üzerine bakılır. Balık ölünceye dek sarılığın iyi olacağına inanılır.

Kızamık : Kızamık olan hastanın üzerine kırmızı örtü atılır ve "kan şekeri" dedikleri kırmızı şeker yedirilir. Hastalık azmasın diye anne ateşe yakın gitmez, çamaşır yıkamaz, sabun ezmez.

Sara : Saralı hastalar cin - peri çarptı diye "Cindar" dedikleri hocalara okutturulur. Daire kurdurulur. Tasa baktırılır. Fal açtırılır. Okuyup, üflenir. Muska yazılır. Kiminin suyu içirilir. Kimisi yakılır, cinler, periler yansın diye. Kimi muska da yatağına, elbisesine dökülür ve iyi olacağına inanılır.

Çopur İsmail'in Seyit Mehmet, Saatçi Murad Usta'dan sonra İbrahim Ağa'nın ölümü ile, galiba Konya saz sanatı büyük ustalar kuşağını kapatmış oluyor. Bundan saatçi Mazhar'ı ayrı tutmak gerek.

Bu kuşağın dışında yetişmekte olanlar var ise, sevinç duyarız.

İbrahim Ağa'nın yeterli bir eğitimi yoktu. Her Anadolu san'atçısı gibi kendi çilesi içinde yetişmiş, yuğrulmuştu. Fakat, onun yetişip büyüdüğü Sille'nin İbrahim Ağa'nın yetiştiği yıllarda en gelişmiş şekline ulaşan bir havası vardır. Bunu bir kaç kelime ile çizmek isterim. Sille, altmış yetmiş yıl önce, yirmi bin nüfuslu bir kasaba idi. Geniş bir çarşısı ticari münasebet çevresi çok geniş bir hinterlandı vardı.

Diğer yandan Sille'nin, benim bir noktada tesbit edebildiğim bir san'at geleneği vardı. Sille'de çoğu il ve kasabamızda bulunmayan miktarda saz şairi yetişmiştir. Hemen bir yüz yıl içinde yetişen saz şairleri arasında Sururi, Zehri, Nigari, Feşani, Divani, Figanî gibi gerçek üne sahip san'atçılar vardır.. Bunlar, saz şairlerinin geleneğine uyarak çeşitli, koşma, divan destan, türkü, şarkı yazmış ve söylemişlerdir.

**Aleme san verdi benim çektiğim
Belâya bel verip belim büktüğüm**

Böyle bir deyişin sahibi olabilmek için gerçek bir sanat gücünün mirasçısı olmak gerek.

**Bana bir cevap ver ey çeşmi cellât
Daha bu aşk ile çok yanayım mı
Sen beni sevdadan etmeden âzat
Ben bu sevdâ ile dolanayım mı**

Şimdi bestesini dinlediğimiz şu şarkı Sururi'nindir :

**Senî bîmürüvvet seni bîvefa
Kim kime eyledi ettiğin bana
Şimdi yâr olmaklık dilersin amma
Neyleyim sevdiğim iş işten geçti**

Bunları, Sille'li saz şairlerinin, şairliklerinin entipüften şeyler olmadığını anlatmak için, alıyorum.

San'at tek başına gelişmez. Plâstik ve fonetik san'atların hepsi de böyledir. Toplumun derinliklerine sızmış, çeşitli etkilerinin yan tesirleri ile gelişmiş bir kültür sanatçısı sanatçı yapar. Sille, bu kültürü taşıyan yerlerden birisi idi.

Sille'li İbrahim Ağa bu çevrenin çocuğu idi. Onda ki san'at gücünü biraz da bu yönden değerlendirmek gerek. Tanrı rahmet eylesin.

Bize gelen KİTAPLAR

• İlhan YARDIMCI : "Şifalı Otlar ve Halk İlaçları". Sağlık folkloru araştırmaları. İsteme adresi : İ. Yardımcı, Öğretmen, Bayburt. 14 x 12 Cm. boyunda, 92 sayfa 4 lira.

• İlhan YARDIMCI : "Halk Ozağı Bayburt'lu Hicranı". Hayatı ve şiirleri. İsteme adresi : İ. Yardımcı, Öğretmen, Bayburt, 20 x 14 boyunda, 96 sayfa, 4 lira.

• Aziz NESİN : "Üç Karagöz Oyunu: 1) Karagöz'ün Kaptanlığı, 2) Karagöz'ün Berberliği, 3) Karagöz'ün Antrenörlüğü". Milliyet Gazetesi'nin 1968 Karacan Armağanı Yarışması birinciliğini kazanmıştır. Düşün Yayınevi. 23 x 17 boyunda, 96 sayfa, 7,5 lira.

• M. Sadık YIGİTBAŞ : "Dil, Din ve Musiki". Eserin başında yazarın ve Prof. Suat İ. Gürkan'ın önsöz ve giriş yazıları yer almıştır. Musiki bahsinde geniş bilgi ile bestekârların biyografi ve resimleri, dini bestelerin, saz eserlerinin, şarkıların, türkü ve mayaların notaları yer almaktadır. İsteme adresi : Şevki Çavuş Sk. No. 3, Küçükyalı - İstanbul. 34 x 17 boyunda, 240 sayfa, 30 (öğretmenlere 25) lira.

• ECE KİTABEVİ : "Osman Nuri Pezemeci". Hayatı, Kişiliği, Eserleri, Dostlarının, ideal arkadaşlarının ve öğrencilerinin kalemiyle. Ece Yayınları, Kültür Dizisi : 1. P.K. 169, Aksaray - İstanbul. 19 x 14 boyunda, 136 sayfa, 6 lira.

• Emin ÖZDEMİR : "Dil Devrimimiz". TDK Tanıtma Yayınları, Dil Konuları Dizisi : 12. 20 x 14 boyunda, 88 sayfa, 2 lira.

• Ömer Asım AKSOY : "Gelişen ve Özleşen Dilimiz". TDK Tanıtma Yayınları, Dil Konuları Dizisi : 13. 20 x 14 boyunda, 48 sayfa, 1 lira.

• İsmet Zeki EYÜBOĞLU : "Türk Şiirinde Tanrıya Kafa Tutanlar". Okat Yayınevi. 19 x 14 boyunda, 136 sayfa, 5 lira.

• Mihail ZOŞÇENKO — Ülkü TAMER : "Sinirli İnsanlar". Hikâyeler. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı : 141. 17 x 12 boyunda, 152 sayfa, 4 lira.

Halk Türküleri :

Şarkîkaraağaç Yenişar Düşün Türküleri

Derleyen : R. Sami HAMAMCI

Bu bölge köylerinde "KINA" nişan demektir. "Söz kesimi" bitince nişan töreni yapılır. Köylerde nişan kızın başına kına yakmakla yapılır. Eğlenceli bir kına yakıştır bu.

Kına yakılırken kadınların kızların topluca söyledikleri türkülerden biri;

Alladım çıktım eşiği

Sofrada kaldı kaşığı

Git kızım sağlıklarla

Sil gözünü yağlıklarla

Babamın öküzü beştir

Anadan ayrılmak güçtür

Git kızım sağlıklarla

Sil gözünü yağlıklarla

Analar besler hurma ile

Eloğlu döğer yarma ile

Git kızım sağlıklarla

Sil gözünü yağlıklarla

Atladım geçtim ırmaktan

Yüzük düştü parmaktan

Öldüm el oğluna yalvarmaktan

Git kızım sağlıklarla

Sil gözünü yağlıklarla

Bir başka "KINA TÜRKÜSÜ" daha...

Altın tas içinde kına ezilsin

Sabah olsun güzel yüzün yazılsın

Görümceler etrafına dizilsin

Gelinim kınan kutlu olsun

Bunda dirliğin tatlı olsun

Dağdan keserler ısıltı

Hani bu kızın yastığı

Gelinim kınan al olsun

Bunda dirliğin bal olsun

Dağdan keserler gürgeni

Hani bu kızın yorganı

Gelinim kınan al olsun

Bunda dirliğin bal olsun

Hani bu kızın anası

Önünde mumlar yanası

Gel gelinin kaymanası

Gelinim kınan al olsun

Bunda dirliğin bal olsun

Kız bu bahçeler senin mi

İçinde gezen yârın mi

Yarım ayrılık günün mü

Gelinim kınan al olsun

Burda dirliğin bal olsun

Perşembe günü gelini almaya gelirler. Gelin hazırlanıp da, evin avlusuna çıkarılınca; çalgıcılar çalıp oynarlar. Çaldıkları türkülerden...

Hanım kelapuşu örtmüş başına

Henüz girmiş on üç, on dört yaşına

Alını alını giymiş cevahir nalını

Asılzadenin torunu

Gelininiz mübarek olsun

Alçaktan yüksekte gördüm boyunu

Endamı güzel, yordamı güzel, kendisi güzel

Huriden melekten sordum topunu

Düngece, bugece kurdum toyunu

Alını alını, giymiş cevahir nalını

Asılzadenin torunu

Gelininiz mübarek olsun

Endamı güzel, yordamı güzel, kendisi güzel

Yenişar'da, gelin baba evinden çıkarken tefçi kadınlar şu türküyü söylerler..

Hamamda yuğduğum taşlar

Emmi, dayı kızkardeşler

İşte geldim gidiyorum

Sılamı terk ediyorum

Tuz kabını tuzsuz koyan

Büyük evi ıssız koyan

Anasını kızsız koyan

İşte geldim gidiyorum

Sılamı terk ediyorum.

Düşün sırasında, kadınlar erkekler koşkunderlar hep. Halay çekerler. Halay sırasında söylenen türkülerden bazıları...

Halay başını kim çeker

Kırmızı şalvarlı kız çeker

Onun yosma gözleri

Çiğirimi delip geçer

Dam başında duran kız

Düşün oluyor dönen kız

Halaysız düşün olmaz

Sana canım kurban kız

Su gelir yataklara

Kınalı parmaklara

Peygamberin nuru doğsun

Girdiğin konaklara

Luhri şalı beldedir

Saçları perdededir

Cennetten huri çıksa

Yine gönlüm sendedir.

Cennet ve Cehennem İçişe

Yazan : Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER

Bir kitaba, yâni bir anayasaya bağlı, hiç bir şeye âlet olmayan peygamber gibi örnek ahlâklı bir insan, cemiyete faydalı, her türlü şahsî menfaat kuygularından azâde ve milletlerarası geçinmede mükemmel bir varlık olamıyorsa, muhitinin ve vatanının bedbahtlığını mucib olur.

Bu gibi insanlar, herşeyden önce şahıslarında cezadan cezaya çarpılırlar. Önce kendilerine, sonra kendi aslından gelenlere ve yakınlarına fenalık ederler. Bunlar hep dünyada olur. Dinler de ancak dünyadaki ictimai nizamı kurma esasına dayandığı için, sâlikleri bunun mahiyetini anlayamazlarsa, felâketten felâkete uğrarlar. Yani cennet hayatlarını yaptıklarının cezası olarak cehennem azabına sokarlar.

O halde cennet ve cehennem dünyadadır. Münasebetsizleri ölümlerinden sonra da, onları fena tanıyanlar, fikir cehennemlerinde aleyhlerindeki haklı düşünceleriyle mahkûm eder, yakarlar. Asıl ve necib olanları, ilim, fadl ve dürüst hareketleriyle gönüllerde yer edenleri de fikir cennetinde yalnız dünyada değil, farzettığımız ruh âlemimizde de tebci ederiz.

İşte etme ve bulmaların hep dünyada olduğunu doğuşlarında noksanlılar bilemez. Dünya için iyi çalışmak, ahiret için-

*Bir sen söyle bir de ben
Şeker ezdim dille ben
Eller yârim dedikçe
Ah çekerim günde ben
Sarı saçın yaş durur
Yel eser dolatırır
Şu benim mektubumu
Yâre kim ulaştırır
Sular ince akar mı
Gâh kenarın yakar mı
Ay gibi yâri olan
Hiç yıldıza bakar mı
Yarın söylen yârime
Gül almasın eline
Her kuşu şahin sanıp
Kondurmasın koluna
Suya düştü gülümüz
Ötmüyor bülbülümüz
Bir kara sevda ile
Geçti cahil ömrümüz.*

dir. Ahiret için ayrıca çalışılmaz. İyilik denler, dürüst çalışanlar, şahsî menfaat için değil, vatanı için gayret gösterenler daima fikir cennetinde bahtiyar yaşarlar. Aksi de cehennemde olur.

Cennet ve cehennem ayrı ayrı değil, iç içedir. Günde insan fikrî bu iki yer arasında âdeta sık sık mekik dokurcasına doluşır durur. Amma bunun farkında olmayanlar ekseriyettedir.

İşte 1958 - 1959 yılları arasında gönlüm Vatanım'ın cennetinde, vücudum Birleşik Amerika'da yurdundan çok uzakta âdeta ruhan ve onun hasretiyle cehennem hayatı yaşadım. Hislerimi bir yere kaydetmek 1915 de Tıbbiye'ye girmemle başladı. Hâlâ devam eder. Ben de, orada doğup büyüyenler hariç, bu yâd illerde cennet ve cehennem mefhumu üzerine neler hissettimse, sıralıyarak bir eser hazırladım. Ondan şu özeti çıkardım, Sunuyorum.

Bunlardan ne demek istediğim ancak okuduktan sonra içimize oturan mânâlardan ve burada söze gelmiyen hislerden anlaşılacaktır.

Dinimiz lâik dünya dinidir. Mademki geri gelen yoktur. Bilemediğimiz ahiret te hayatımızda geçecektir. Cennet ve cehennem hepsi buradadır. Günde sık sık girip çıkıp, bu iki gibi görünen tek âlemî iyi tanımamız dinimiz icabıdır.

Bu görüş ve duyuların halkın düşüncesine, eğilinerek, ondan ilham alınıp yazıldığı için folklor mahsülü denilebilir.

Gelelim konumuza :

— Sen ne cennettesin, ne cehennemde. Hepsini birlikte ve hepsindedin.

— Gönül hoşluğu cennetten, aksi cehennemden.

— Cehenneme olgunlaşmağa girilir. Maksadın bu olduğu bilinmedikçe yazık o boşa giden azaba.

— Cehennemde, insanın içine girmiyen bir teselli noktası var ki, Allah bereket versin ona.

— Zorluk gösterenler cehennemden gayya kuyusundadırlar, amma farkında değildirler.

— Cehennem azabını Allah çok sürdürmez, sonra azap uzubet olur. Yani ona da

alışılır. Bu alışkanlık ta iyi değil. Zira cehennemden başka yeri beğenmez olur.

— Feyz cehennemde.

— Azabın hepsi acı değil, bunun tatlıları da var. Meselâ yürüyerek gitmenin verdiği bir yorgunluk azabı var ki, güzel bir yere varmakla zail olur. Lâkin cehennemde ne kadar tatlı olursa olsun azap esas. Bu azap min tarafillah değil de min tarafilabd.

— Cehennem azabını azaltan daimî meşguliyet. Boş durdun mu yanarsın ve seni yakarlar.

— Cehennemde kalmak istiyorsan alışmağa bak.

— Cehennem doymaca, cennet tatmaca.

— Cehennemde sana ağlayan hakiki dostların. Ateşini çok yansın diye körükliyen dost gibi görünenlerdir.

— Cennetini cehennem yapma.

— Cehennemde içi cife olanların kötü lüğü yaşları ilerledikçe artar.

— Birbirini çekememezlik cehennemde.

— Cehennemde körük : insanların birini çektişirmesi.

— Evinde rahatı olamayan, dünya cehenneminde.

— Tülü emelin mi var, cehennemdesin. Feragat başlayınca cennete girersin.

— Cehennemden bir günü cennetin bir senesi kadar uzun.

— Hissizleri ha cehenneme komuşsun, ha cennete, ikisi de bir.

— Marifet cehennemi kendisine cennet yapmak, Cenneti cehennem yapmamak.

— Cennetin babası cehennem, cehennemde de oğlu cennet.

— Karnın doyuyorsa cehennemde, gönlün doyuyorsa cennettesin.

— Mektepler cehennemde, mazuniyet cennette. Ama hayat mektebi cehennem.

— İnsan, hisleriyle cennetten cehenneme, cehennemden cennete gidip gelmelerle bir de bakmış ki, ömrü tükenmiş.

— Cehennemde çabuk öldürme vasıtalarından ömrü azaltan ciciler çok. Cennette de bunların mahrumiyetinden ömür uzar.

— Cennet cehennem yok. Bana cennet olan ona cehennem, ona cehennem olan bana cennet. Bunlar birer telâkki.

— Cennet ve cehennem hem maddî ve hem manevî. Cennet de cehennem de ayrı ayrı değil, içişe. Bunların da dereceleri var.

Bir sarayda padişah ve personeli de beraber oturur. Padişahdan başka herkes fevâhda, fakat hükümdarın içi kasvet dolu. Zira diğerlerinde vebal yok. Baştakindi ise çok. İşte dünya öyle bir saray ki, cenneti ve cehennemi bir arada.

— Cehennemden parası cehennemde sarfolur. Zira cennette alışveriş yoktur. Orada gönül alışverişi revaçta. Bu da parasız, içten içe sevgiler onun yerini tutar.

— İnsanı cehenneme sokan eski ve yeni tanıdıklarıdır. Safayı onlar çeker, amma bir gün onlar da neye uğradıklarını bilemezler. Bu bir bostan dolabıdır ki, çıkan elbette girer. Giren de çıkar. Bu devri daimden hiç kimse kurtulamamıştır.

— Cennete girdi mi cehennemi arar. Cehennemden çıkınca, cenneti ister.

— Cennetin kaderi cehennemde bilinir. Cehennemde de kaybettiği cenneti arar.

Bu iki yerde gidiş geliş mekiği dokurken isimlerini de bilmez ve düşünmez bile.

— Zebaniler kim biliyor musun ? Söyliyeyim, yaptıklarına göre herkes. Amma onlar kimin emrini yerine getirir? Allahın.

— Mânasız konuşanlar cehennemde, mânalılar cennette.

— İnsanı cennetten çıkaran tashih edemediği kendi huylarıdır.

— Leylâ cehennemde, Mecnun cennette. Amma farkında değildirler. Leylâ kendisini cennette, Mecnun da cehennemde sanmış. Fark bu. Ey asri Leylâ ve Mecnunlar! Güzellere âşık olmanın sonu budur. Güzelliklere âşık ol.

— Öyle insan var ki, Cennete girer cehennem, Cehenneme girer cennet yapar.

— Dünyada bulunduğu vaziyeti beğenmeyenler ve hâlimden şikâyet edenlerin gideceği yer cehennem. Kurtulmaları bu hislerden uzaklaşmalarına bağlı.

— Kimse kimseyi cehenneme atmıyor. O salâhiyeti Cenabı Hak ancak insana kendisi için vermiş.

— Cennet devresi daha uzun, çabuk geçer. Cehennem devresi daha kısa lâkin geçmek bilmez. Yoksa cehennem cennet hayatının yüzde birini bile tutmaz.

— Cehennem neye fena bilir misin ? Muhit kötü. Muhit iyileşsin, cehennem derhâl cennete, hemen aynı yerde çevrilir.

— Vebâlden kurtul, cennettesin. İnsanların saadetine mâni olan hep bilip bilmez

Halk Şairleri :

Rize'li Kâhya Salih (*)

Yazan : Sadık BEYAZ

Senelerden beri şiirleri, çevre halk dilinde dolaşan, çoğu zamanlar beyitleri bir atasözü niteliğinde kullanılan, şiirlerinde devamlı bir nasihatçı olarak karşımıza çıkan Kâhya Salih'in şöhretinin daha çok bir vilâyete şamil olmasının nedenlerini onun şiirlerinde değil, içinde yaşadığı cemiyetin özelliğinde aramak gerekir.

Bilindiği üzere şiirler, mâniler bir çalgı ile beraber söylendiği takdirde daha geniş çevre bulurlar. Halbuki Karadeniz Bölgesi yaygın çalgı olarak yalnız kemençeyi bilir. Kemençe gibi insanı oturduğu yerden zıplatan, coşturan bir çalgı eşliğinde, Salih'in, okunduğu zaman insanı tefekküre sevk eden nasihat dolu şiirleri tabiidir ki bir arada bulunamaz, dolayısı ile geniş bir çevreye yayılamaz. Salih'in şiirlerinin geniş bir çevre bulamaması olmasının ikinci bir sebebi de gene aynı sosyal bir sebebe dayanan başka bir durumdur. Pek iyi bilinir ki Karadeniz Bölgesinde gezgin, sayısıyla çalıp söyleyen, bir ilden diğer ile dolaşan halk şairleri yoktur. Halbuki şairin gezerek çalıp söylemesi hem kendinin, hem de şiirlerinin ta nınmasına yardımcı olur. Bölgede bu şartlar ve gelenekler olmazsa en kuvvetli şairin bile sesini uzaklara duyuramayacağı tabiidir.

Salih, Rize'nin bir şirin kasabası olan Çayeli'nin Çilingir köyünde 1843 (H. 1259) yılında doğmuş ve 1909 (H. 1327) yılında aynı köyde ölmüştür. Babası Alican, Annesi Zeynepdir. Mütevazı bir köylü olarak

diği veballeridir.

— Dünya vazifelerini idrak edemiyenler cennete giremez.

— Cenneti kendine helâl bil amma, cehennemini haram sayma. Dikkat edersen feyizli günlerin cehennemde geçecektir.

— Cennete gireceksen ve oradan çıkmak istemiyorsan cehennemden pişerek gel.

— Cennetten çık amma, baştan çıkma.

— Cehennem niye sıcak? Zira başka türlü pişilmez.

— Cehennem hakir görme; Orada pişmiyen kâmil olamaz.

— Cennet bir hayâl amma, cehennem hakikat.

yaşamış olan şairimiz çevresinde gaye zeki, hazır cevap ve nükteci olarak tanınmıştır. Onun hiçbir mecliste söz veya şiir düellosunda alt olduğu bilinmez. Sözünü muhakkak Salih söylemiştir. Çevrede, onun bu özelliklerini doğrulayan birçok şiir ve fıkraları hâlâ yaşamaktadır. Şiirlerinde ya nasihatçı, ya hicivci ya da tasavvufçudur. Fakat o kendisini etkili, yen her tabiat olayı ve manzarası karşısında şiir yazmaz. Hiciv sanatıyla beraber tasvir ve satım da kusursuzca yürüttüğü şiirlerinde açıkça görülür. Dünya ve ahiret gibi dini unsurlar, şairin işlediği konuların çoğunluğunu teşkil eder. O aşk olarak yalnız Tanrı aşkının olması lâzım olması lâzım geldiğine inanır. Nitekim bu fikrini :

"Kör eyle gözünü aşk sevdesinden
Kâr olmaz mahfûkun merhabasinden"

Şeklinde ifade etmiştir.

Şair Salih'in çevre halkı arasında şöhret bulan, Sandıkçioğlu Şükrünün destanı, Melik Hoca destanı, Hamsi destanı, Çat destanı gibi şiirlerinden başka bilinmeyen birçok şiirleri de vardır. Bu yazımızda Salih'in zamanının azılı şahısları Sandıkçioğlu Şükrünün öldürülmesi üzerine yazdığı şiirden söz edecek ve uzun şiirden bazı kıt'alar vereceğiz.

Sandıkçioğlu Şükrüyü bizzat gören R. Cevat Ulunay. "Dağlar Kırakı" adlı eserinde (S. 155 - 156) ondan, yaptıklarına pişman olmuş, fakat affedilmeyeceğini bildiği için şâkilikten vaz geçip teslim olmayan mert bir insan olarak bahseder. Gerçi onun için mert tabirini Kâhya Salih de kullanmıştır. Ne var ki Salih'in şiirinin tümü göz önünde tutulursa yaptığı zulümlerin yanında mertliği silik kalır. Salih, vasadığı deviri ve Sandıkçioğlu Şükrüyü şöyle anlatır :

Dinleyun ağalar (1) tarif ideyim

Bazı ahvalini devr-i cihanun

Semaya çekildi ar-ile namus

Bu bir alâmeti ahır zamanun

Can bülbüll gül kafesinden uçti

Nice hanedanun yulduzi duşti

Dillerde söylenür hirsuzi puşti

Sozi mekbul değil ehl-i irfanun

NASTIRMALARI

Hak bize bahsetti derdi elemi

Gün be gün artıyor zulmün zelemi

Hep cümle kâtipler alsak kalemi

İşyanı yazılmaz devr-i cihanun

Şems ü kamer gibi virmişti ziya

Umurunda idi bu bağı sıyah

Şükri dedükleri bir merd eşkiya

Haracını yedi çok eğniyanun

Kurşun başka yoktur zalum turudi

Mağrib'den meşrika şani yurudi

Onsekiz kişinin teni çurudi

Suyi gibi daşti Rusirevanun

Güller açılmıştı al yanağuna

Zaniderdun duman düşmez dağuna

Cümle cahilleri al başına

Hududine değin Kızılmanun

Cibanda inandun her munafika

İhsan buyurmedun hiçbir refika

Perilli'yi (2) aldun taht u tefrika

Kapusinde kullar bekler zindanun

Telgraf misali cihanı sardı

Atun meydan aldı vardukçe vardı

Konağuna dere gibi akardı

Rakısı şarabı Pondeliyanun (3)

Mahalle başında konağı kurdun

Onbeş sene zevk u sefani surdun

Elunden mahvoldi vatanun yurdun

Böyle bi muruvvet adalet kânun

Soydun soğan ittun fekirı bayı

Konağuna yığdun hep kumenyayı (4)

Duş gibi seyrettun işbu dünyayı

Bir lâhsa içinden baktun Aynanun

Konağın seçilmez duldul atinden

Pencereler açtun herbir katinden

Odonmı tükendi ahır altinden

Kaç gündür bacadan çıkmaz dumanun

Bazı kanat alup havada uçtun

Uydun kör seytana canunden geçtun

Yırtıcı aslanun eline düştün

Oğul Şükri geçti dem u devranun

Yazuk olsun yazuk bunca emeğe

Feda oldun iki lokma yemeğe

Zayıf sığır gibi düştün hendeğe

Bukuldi, altuna kaldı gerdanun

Ali gibi bindun bir dudul ata

Cihana başladun duz ishahata

Emirler eyledun altı saata

Bey efendilerden kimdur sırdanun

Aspet yalınsıde vurdiler seni

Çerkez tabitleri soydiler seni

Yayı tabutüne koydiler seni

Nesli mamuşzade bay Abdullânun

Bab-ı sedarete nikbuni yazdı

Suğuni (5) Kabrani deđirmi (6) kardi

Mutesserif paşa tahtını bozdi
Baykuşlere kaldı mulk-i viranun

Cihan dupduz oldı mihri misali

Emin aman oldı cümle ehali

Hacı perilinun pak oldı mali

Kurbağa ağzinden çıktı yılanun

Bindun kör seytanun hile atına

Kibleyi çevurdun doğri batına

Kurşun attun devlet hükümetina

O künden selb oldı senun imanun

İtaat itmedun ulu emire

Muhabbeti virdun soğuk demire

Sabunsuz kefensuz girdin kabire

Adedini bilmez iken İbranun

Hös gördünüz bu şükrinun halini

Daim rüzgar esmiş kırmış dalini

Kimsesi kalmadı baksun malini

Vakıtsız çiçeği açan meyvanun

O ki ilan oldı fetvanun yurudi

Herbir eşkiyanun kani kurudi

Meşripte meşrika şani yurudi

Sahip-i edalet, Ali Osmanun

Daim mağlup ede düşmanumuzı

Şad u handan eyle sultanumuzı

Aduvden feth eyle her yanumuzı

Hürmetine ya Rab, binbir esma'nun

Budur nasihat cümle millete

Dualar idelum din u devlete

Bir kimse kalmasun hab-u gaffete

Uvanun hev. din kardaslar uyanun

Dertli olan ağlar hastalar inler

Zaman ahır oldı. kim kimi dinler

Nahivem Manavri (7) kavem Cünger

İsmimiz söylenür Salih, Kâhyanun

Yukarıdaki kıt'alar şairimizin Sandıkçioğlu Şükrüyü anlatan şiirinin bir kısmıdır. Seçmede insanı şaşırtacak derecede birbirinden güzel kıt'alardan meydana gelen bu şiirin bütününi sunmayı arzu ededik. İlerde şairi başka şiirleri ve başka yönü ile ele almak üzere şimdilik bu kadarı ile yetiniyoruz.

(*) Şairin esas ismi Salih olup, Kâhya alle unvanıdır.

(1) Şairin köyü ve çevresi Türkçedeki "lar" çoğul ekindeki "a" sesini "a-e" şeklinde telâffuz etmektedir.

(2) Rizenin zenginlerinden.

(3) Zamanın tüccarlarından.

(4) Kumenya : (yiyecek maddeleri).

(5) Ensonunda. (6) Yuvarlak. (7) Şimdiki Çayelinin Eski ismi.

Düğün ve Eğlenceler :

Uşak Selvioğlu Köyünde Döğün Öncesi Eğlenceleri

Yazan : Nevzat SEBÜKTAY
Millî Folklor Enstitüsü Derleyicisi

Selvioğlu köyü, Uşak merkez ilçeye bağlı, Uşak - Kütahya karayolu üzerinde sekiz mahalleden meydana gelmiş dağınık tip bir köydür. Uşak pazarında pathcanıyla ün yapmış Selvioğlu köyünün mahalleleri : Hacı Hüseyinler, Karabacaklar, İnsanlar, Hediler, Çuhadarlar, Hıdırlar, Tünek, Dolayköy ismini alır. Köy okulu bütün mahallelere merkez olacak şekilde yapılmıştır. Okula en yakın mahalle onbeş dakika, en uzak olanı ise birbuçuk saattir. Üç öğretmenli bu okuldan ayrı olarak boşaltılmış karakol binası da bir öğretmenli okul olarak kullanılmaktadır.

Köy hakkındaki bu kısa açıklamadan sonra eski Türk örf ve âdetlerine bağlı olarak yapılmakta olan bu köyün düğünlerinden bir "düğün öncesi eğlenceleri" ni düğün sahibinin davetlisi olarak beraber görelim :

Selvioğlu köyünde bir düğün var önümüzdeki pazar. Biz de davetliyiz bu köye. Civar köylerden de var davetliler. Cuma gününden önce hangi evin kimleri misafir edeceği konuşulmuş kararlaştırılmış. Cuma günü sabahtan itibaren de "seymen" adı verilen köy gençleri ellerinde bayrak ve tüfekler, ölerinde davulları olduğu halde tek sıra olarak misafir karşılamaya çıkarlar. Seymenbaşı mâni söyleyerek misafirlere "Hoş geldiniz", der. Seymenbaşının söylediği mâninin her mısraının ardından seymen alayı "hey Allah.." diye bağırır. Şöyle ki :

Seymenbaşı :

— Çamur çıktı dizimize.

Seymen alayı :

— Hey Allah..

— Cümle düştü dilimize .

— Hey Allah..

— Sayın misafirler, hoşgeldiniz köyümüze..

— Hey Allah..

Misafirler böyle karşılanır, davul vurulur, tüfekler atılır. Köye gelinir, misafirler dinlenir, ayranlar içilir. Ve sonra herkes evine yerleştirilir.

Geceleri de çeşitli eğlencelerle geçer. Yüzlük oynanır, bilmeceler söylenir, türküler

gruplar halinde veya solo olarak okunur.

Bugün ayın ondördü

Kız saçını kim ördü

Ördü ise yârim ördü

Ay karanlık kim gördü

Davetlilerden ozanlar saz çalar, mâni ve şiirler okurlar.

Ertesi gün köyde eğlenceler devam eder. İşte bu eğlencelerden biri Zeybek oyunlarıdır. Zeybek oyununda Türk Milletinin düşünce, duyuş ve hareketlerini ortaya koyan özellikleri vardır. İki genç ellerinde tahta kaşıklar olduğu halde ortaya çıkarlar. Davul vurulur. Seymenin biri bir mâni okur. Ardından oyun başlar. Davetliler büyük bir heyecanla seyrederek oyunu. Bir ara bir ozanın sesi duyulur :

Zeybekler döner davulla beraber, herkes coşar, heyecanlanır. İhtiyarların gözleri yaşarır, eski günleri anarlar. Bu arada davul başka bir oyuna geçer : Bu Kör-oğlu oyunudur. İki elinde birer kama Kör-oğlu'nu temsil eden seymen oynamaya başlar.

Aynı gün sabahleyin veya öğleden sonra köy meydanında toplanılır. Toplananların gözleri karşığı yoldadır. Nitekim biraz sonra yağız bir ata binmiş bir genç dört nal meydana gelir. Elinde uzun bir sırık vardır. Onu diğer atlı gençler takip ederler. Hepsisi gelip meydana toplanırlar. Yine bir bekleme faslı başlar. Biraz sonra başta imam olmak üzere köyün sayılı ihtiyarları görünürler. Davul vurur ve susar. Yerlerini alan ihtiyarlardan biri ilerler, meydanı açtırır. Atlıları ortaya davet eder. Atlılar onar kişilik iki gruba ayrılır. Ve müsabaka başlar. Seyredenler elinde olmadan kendilerini müsabakanın heyecanına kaptırlar. Nasıl kaptırmasınlar, "Cirit" adını verdiğimiz bu oyunda oynayanların şahsında atalarını görür gibi olurlar. Davul vurunca yiğitler ellerindeki ciritleri büyük bir maharetle fırlatır ve aynı ustalıklı uzaklaşırlar. Bir saat süren bu oyundan sonra galip gelen takım "Yaşa.." sesleri arasında galibiyeti kutlamak ve dinlenmek üzere hazırlanan ayranları içmeğe giderler.

Derlemeler :

Van Bedduaları

— I —

Yazan : Erol KAYA

Van Atatürk Lisesinde çalıştığım dört yıla yakın bir zaman içerisinde, bu sevimli serhat şehrimizin zengin folkloruyla yakından ilgilendim. Topladığım malzeme arasında beddualar ve dualar da vardı. Tasnifteki kolaylık bakımından önce bunları ele alıp değerlendirebildim. Elimdeki pek çok malzemenin bir an önce yayınlanmasında, millî kültürümüz yönünden şüphesiz büyük faydalar vardır.

Beddualar, muhakkak ki insan tarihi kadar eski olmalıdır. Topladığımız beddualar içerisinde bile, islâmiyetten önce Orta Asya Türk kültürüyle çok yakından ilgisi bulunanlarına, bu bakımdan en az bir kaç bin yıl öncesinden günümüze kadar gelebilenlerine rastlamak mümkündür.

Beddua, insan karakterindeki iflâh etmez bir zaafa; can yakan, kötülük eden, oç alan... bir anlık hırslara insan oğlunun söyleyebileceği son sözdür. Ama, görünüşte gözlerdeki bir kaç damla yaş kadar küçük olan bu sözler, aslında gönüldeki acı kadar büyük ve ağırdır. Beddualar bir bakıma çaresiz ve acı çeken insanın, edenin bulacağına olan inancının ifadesidir. Bu bakımdan beddua da, ilâhi adalet yoluyla alınmak istenen intikamdır. Derleme işinde çalışan öğrencilerimden birisi şöyle diyor: "Dul bir kadının oğlunu öldürmüşlerdi. Zavalı kadın her şeyden ümidini kesmiş ve sırtını duvara dayamış ağlıyordu. Sonra coşarak : Oğul, Allahdan umaram seni öldürenin ganlı gömleği elime gele, parçaları göklerden yene (1), tike tike (2) doğrana, cendeği (3) gurda guşa gismet ola dedi, dövündü".

Beddualar söylendikleri olaylara göre, birbirlerinden farklı oluyor. Bunları şöyle sıralayabiliriz :

1 — Günlük olaylar, bir anlık öfke ve üzüntülerle daha çok annelerin çocuklara söyledikleri beddualar. Kavga etmek, cam kırak, evdeki küçüklere rahat vermemek, onun - bunun oğul uşağını dövmek... gibi olaylar üzerine söylenirler. Bunlar kısadır. Patla, böyümeysen, elin gırla... gibi.

2 — Aileyi ya da büyükleri daha çok üzecek, onlara karşı gelmek, kötü söz söylemek, kumar oynamak, evin huzurunu bozmak... gibi olaylar üzerine söylenen beddualar. Bunlar birincilere göre, kelime kadrosu bakımından biraz daha uzunca cümlelerdir : Belân bulasan, cehennem gidesen, ellerin maraz (4) töke... gibi.

3 — İnsan öldürmek, ana babayı dövmek, ailenin şerefini zedeleyecek davranışlarda bulunmak gibi, gerek aile gerek toplum içinde hoş karşılanmayan yüz kızartacak hareketler ya da suç sayılan kötü işler üzerine söylenen beddualar. Bunlar genellikle diğer beddualardan daha uzundur : Gün görüp murat almıyasan, ikinizi bi sudu bi tabuta guyliyim (5).. gibi.

Aşağıda verilen beddualar harf sırasına göre tasnif edilmiştir. Derleme işinde bana yardımcı olan ve isimlerini sonda kaydedeceğim değerli öğrencilerime de teşekkürü borç bilirim. Oldukça eksiksiz topladığımı sandığım beddualar içerisinde tarayamadıklarımız kalmışsa, onların da Van kültürüne her türlü yardımı esirgemiyecelerine inandığım Van'lı gençler tarafından adresime bildirilmesini rica ederim.

— A —

1 — Acıdan geberesen.

2 — Adın gala.

3 — Affat (1)

4 — Affata gelesen.

5 — Affatın ola.

6 — Ağaçtan ola beşiğin,
Tutula bi çüt (2) ışığın,
Yıkıla evin uşağın,
Kapında it ulumasın.

(1) yene : ine, insin.

(2) tike tike : lokma lokma, parça parça.

(3) cendek : ceset.

(4) maraz : hastalık.

(5) guyliyim : koyayım.

- 7 — Ağ döşek üstünde melül oturasan.
 8 — Ağ gün görmiyesen. (3)
 9 — Ağu içesen.
 10 — Ağzın burnun töküle, gan gusasın.
 11 — Ağzından burnundan fitil fitil gele.
 12 — Ağzından çihan eteğine tökile.
 13 — Ağzından çihsin goynuna girsın.
 14 — Ağzın ganla dola.
 15 — Ah diyesen başan dizan çalasan
 16 — Ah diyesen bi lokma eymek bula-
 miyasan işallah. (4)
 17 — Ahım galmıya işallah. (5)
 18 — Ah diyesen gan tüküresen.
 19 — Akrep sançısın seni. (6)
 20 — Alavın ola.
 21 — Alav iyese. (7)
 22 — Al çıha, mavi çıha balam beki (8)
 iki gözün çıha.
 23 — Aldığın parayı toğdorlara tökesen.
 24 — Alın yeşilin üstan töküle.
 25 — Allah baban belâsını versin.
 26 — Allah belân atlı getire.
 27 — Allah belân galdıra oğul.
 28 — Allah belân vere.
 29 — Allah beni göre, seni ala.
 30 — Allah böyrün dele.
 31 — Allah canan sağlığı vermeye.
 32 — Allah canın ala.
 33 — Allah cezan vere.
 34 — Allahdan dilerem o ellerin çekile,
 gözün görmeye.
 35 — Allahdan dileyem bahtsız galasan.
 36 — Allahın balâsı canan gele.
 37 — Allahdan umaram baban öle.
 38 — Allahdan umaram boynon altında
 gala.
 39 — Allahdan umaramki içinize uru-
 sun (9) kırani (10) düşe.
 40 — Allahdan umaram ile bi kari ala-
 san bi gözü kör, bi eyağı topal, ba-
 şı da kiçel (11) ola.
 41 — Allah derdini artırsın.
 42 — Allah ede ardında galmıya.
 43 — Allah et vere bırnah vermeye.
 44 — Allah evin başan viran etsin.
 45 — Allah evin yıha.
 46 — Allah günahların affetmeye.
 47 — Allah gönlöndeki muradı verme-
 sin.
 48 — Allah gözün kör ede.
 49 — Allah hakkından gele.
 50 — Allah haktedir, kötünün belâsın ve-
 rir.
 51 — Allah hışmı başan yağa.
- 52 — Allahın beter belâsına gelesen.
 53 — Allahından bulasan balam.
 54 — Allahın gahrına uğrayasan.
 55 — Allahın gezebi üstan yağa.
 56 — Allahın gılcına rasgelesen.
 57 — Allahın gızıl belâsına rashıyasan..
 58 — Allahın hışmına rasgelesen.
 59 — Allahın huzuruna eli bağı, yüzü
 gara çıhasan.
 60 — Allahın iki ağızlı gılcına uğraya-
 san.
 61 — Allahın rehmeti üstünden yel gibi
 geçe.
 62 — Allahın topuna ras gelesen.
 63 — Allah menî ele burda guylıya.
 64 — Allah ocağan incir ağacı tiksın.
 65 — Allah razı olmasın.
 67 — Allah sana aci günler nasib ede.
 68 — Allah sana belâ vere.
 69 — Allah sana dert vere, derman ver-
 meye.
 70 — Allah sana gulum demiye.
 71 — Allah seni ala.
 72 — Allah seni atdan yendirsın (1), e-
 şeğe bindirsın.
 73 — Allah seni benim arhamdan gal-
 dıra.
 74 — Allah seni bu yaşdan artık (2) bö-
 yütme.
 75 — Allah seni duta, peygamber vura.
 76 — Allah seni elimden ala.
- (1) Affat : Afat, afet, felâket.
 (2) bi çüt : Bir çift.
 (3) Buradaki AĞ, ak : beyaz anlamına-
 dır. Bazı k ler, hı sesinin iyice art damak-
 tan çıkan şekliyle ğ ye benzer bir sesle
 söylenmektedir. Üst damaktan çıkan ve da-
 ha ziyade h sesine benzeyen k ler de, h
 şeklinde gösterilmiştir.
 (4) Bedduaların hemen hepsinin sonuna,
 bazan baş taraflarına, ender olarak da
 içine bir İHŞALLAH yerleştirilir. Biz der-
 lemede bu inşallahların yerlerini hiç deñi-
 şirmedik. Söylenmemişse, biz de hiç alma-
 dık.
 (5) galmıya : kalmamış.
 (6) sançısın : Soksun, ısırısın.
 (7) iyese : yiyesin.
 (8) beki : belki.
 (9) urus : rus.
 (10) kırani : salam hastalık (kıran vı da
 kırnan diye seddeli olarak da söylenir.)
 (11) kiçel : kel.

- 77 — Allah seni iflâh etmesin.
 78 — Allah seni yoh ede.
 79 — Allah Taalâ seni iki cihan serve-
 rinde üzün (3) gara etsin.
 80 — Allar ataşlar canan yapuşa.
 81 — Allı yeşilli gele.
 82 — Alınn gara yazıla.
 83 — Al sana alma (4) sabaha galma.
 84 — Altın üstün maraz (5) töke (6)
 85 — Al yesen (7), yeşil endiresen (8).
 86 — Ama, alil olasan.
 87 — Anadan yetim olasan.
 88 — Anan baban tünbe tünbe ola.
 89 — Anan (ın) gözünde galasan.
 90 — Anan lohması ağzan ola.
 91 — Anan öle.
 92 — Anasız galasan oğul.
 93 — Ander (9) in gala.
 94 — Ardımda galmıyasan.
 95 — Ardımda töremiyesen (10)
 96 — Ardımda yaşamıyadın.
 97 — Arhandan gara gömlek girim (11)
 98 — Arhan önön daş ola.
 99 — Arkanından (12) geri galasan.
 100 — Ataş alav (13) yesen.
 101 — Ataş başan töküle.
 102 — Ataş canan yapuşa.
 103 — Ataşda inim inim inleyesen.
 104 — Ataş seni tutsun.
 105 — Ataş yaha canan.
 106 — Averegin (14) külleri başan ola.
 107 — Avlanırken avlanasan beki (15)
 108 — Avrat rezilli olasan.
 109 — Ayağan daş deye.
 110 — Ayahda durasan etlerin töküle.
 111 — Ayahda durasan etlerin yerde gö-
 reşen.
 112 — Ayağıma gurban olasan.
 113 — Ayağımın altında ölesen.
 114 — Ayağın gırılısın gelmez olaydın.
 115 — Ayağın hurd ola.
 116 — Ayahların gara su yene (16)
 117 — Ayahların yer tutmaya.
 118 — Ayetler seni çırpa (17)
 119 — Aynı akibete uğrayasan inşallah.
- 8 — Baba tökesen
 9 — Bacahların havaya galka
 10 — Bacana baykuş tünese.
 11 — Bahdın gapansın.
 12 — Bahdın gara ola.
 13 — Balaların ardında gala.
 14 — Balalarından çekesen işallah.
 15 — Balaların (20) tendire (21) düşe
 işallah.
 16 — Balam dilerem o büyük Allahdan
 hançerler arasında galasan.
 17 — Balam ganan içan aha. (22)
 18 — Balam gulakların gurguşum (23)
 eriye.
 19 — Balam işallah dabanın patlaya.
 20 — Balamın lohması ağzan ola.
 21 — Bal iyese zeher gusasın.
 22 — Barsahların yırtıla balam.
 23 — Başan ataş yağa.
 24 — Başan daş yağa oğul.
 25 — Başan gara gele.
 26 — Başan küll (1) elene
 27 — Başgalarına muhtaç olasan
 28 — Başına yıldırım düşe.
 29 — Başınnan vurulasan.
- (1) yendiresin : indirsin.
 (2) artık : fazla.
 (3) üzün : yüzün.
 (4) alma : elma.
 (5) maraz : hastalık.
 (6) töke : döksün.
 (7) yesen : yiyesin.
 (8) endiresen : indirsin, indir.
 (9) ander : ölüden kalan eşya, sahiptir
 kalan eşya.
 (10) töremiyesen : türeme, soyun çoğal-
 masın.
 (11) girim : giyerim.
 (12) arkanından : akranından, emsalin-
 den.
 (13) alav : alev.
 (14) Averek : Van şehrinin hemen gü-
 neyinde yükselen Everek isimli dağ.
 (15) beki : belki.
 (16) yene : insin.
 (17) çırpa : çarpısın.
 (18) yüzan : yüzünde.
 (19) heyır : hayır.
 (20) bala : çocuk.
 (21) tendir : tandır, yerde kazılmış ve
 içi swanmış kuyu şeklinde fırın.
 (22) aha : aksın.
 (23) gurguşum : kurşun.

- 30 — Başın duran yerde, eyağın daşa deymeye.
 31 — Başın kesile oğul.
 32 — Başın ömrön (2) yiye.
 33 — Başın teneşüre (3) gele.
 34 — Başın yiyesen.
 35 — Baykuşlar evinde öte.
 36 — Bayram üzaran (4) gara gele.
 37 — Bayram üzi görmiyessin.
 38 — Beğzar olasan (5)
 39 — Belâların eyağın altında bulasan.
 40 — Belân bulasan
 41 — Belâni Allahdan bulasan.
 42 — Belâya gelesen.
 43 — Belinden vurulasan işallah.
 44 — Berhudar (6) olmayasan.
 45 — Beseli mesire gidesen
 46 — Beş balan birden guylıyasan (7)
 47 — Beşik dibinde oturmıyasan, nenni demiyesen.
 48 — Beterin beteri olasan.
 49 — Beter dert dutasan.
 50 — Beynin ağzından gele.
 51 — Beynin burnundan gele.
 52 — Beynin dağıla çiğerin parça parça ola.
 53 — Beynin çurhana.
 54 — Bi dilim ekmeye muhtaç olasan.
 55 — Bi dilim ekmeye yedi diyar dolaşasan.
 56 — Bi gaşug (8) su verenin olmaya su-suz geberesen.
 57 — Bi gecenin derdine gelesen.
 58 — Bildiğin gader (9) çekesen.
 59 — Bileklerin girıla.
 60 — Binan dağıla.
 61 — Binbir derde rasgelesen.
 62 — Binin bir olsun.
 63 — Bin parça olasan.
 64 — Biri duta, binbiri parçalaya.
 65 — Birin iki olmasın.
 66 — Bir teneniz dünya yüzünde galmaya.
 67 — Bizden so(n) ra sürüm sürüm sürünesen.
 68 — Bizî gınayanların başına gele inşallah.
 69 — Boğazın kapana.
 70 — Boş böğrünün vurulasan.
 71 — Boynun bostan arhı ola oğul.
 72 — Boynun boş ipnen ölçüle.
 73 — Boynun devrile.
 74 — Boynun girıla altında galasan.
 75 — Boynun kesile gaburgaların girıla.
 76 — Boynun şişe (10) balam.
 77 — Boynon yerinnen gopa oğul.
 78 — Boz (11) gele gözân.
 79 — Börkün (12) anan goltuğunda gala.
 80 — Börkön anan goynunda gala.
 81 — Börkön ardında gala.
 82 — Böyrün deline işallah.
 83 — Böyük felekete (13) uğrayasan.
 84 — Böyümeyesen.
 85 — Böyümemiş.
 86 — Bu boydan artık böyümeyesen. I-şallah.
 87 — Bu gece sabaha çıkmıyasan.
 88 — Burdan sağ çıkmıyasan işallah
 89 — Burnundan allı yeşilli gele.
 90 — Bütün millet derdan (14) güle.
- C —
- 1 — Canavarlar yesin seni inşallah.
 2 — Can derdine düşesen.
 3 — Canıma gurban olasan.
 4 — Canın çıhsın.
 5 — Canından hıyr (15) görmiyesen.
 6 — Canın kabar (16) döksün.
 7 — Canın üstünde meliyesen. (17)
 8 — Can sağlığı görmiyesen.
 9 — Cehennem gidesen.
 10 — Cehenneme kadar yolun olsun.
 11 — Cehennemin köküne git.
 12 — Cehennemin ortasına düşesen.
 13 — Cehennemlik olasan.
 14 — Cehennem zebanisi olasan.
 15 — Cellâdın baltasında can veresen.
- (Devamı gelecek sayıda)
- (1) kül : toprak, toz.
 (2) ömrön : ömrün.
 (3) teneşür : teneşir.
 (4) üzaran : üzerine.
 (5) beğzar : bızar, bıkımsı, usanmış.
 (6) berhudar : unmak, mutlu olmak.
 (7) guylamak : gömmek, toprağa vermek.
 (8) gaşug : kaşık.
 (9) gader : kadar.
 (10) şişe : şişsin.
 (11) boz : göz bebeğinde leke.
 (12) börk : kalpak, şapka.
 (13) felekete : felâket, kaza.
 (14) derdan : derdine.
 (15) hıyr : hayır (heyır şeklinde de söyleniyor.)
 (16) kabar : çiban.
 (17) meliyesen : inliyesin.

Bir Malatya Masalı :

Tılsımlı Mühür

Derleyen : Turan KOÇER

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde. Cinler cirit oynarken eski hamam içinde. Fakir mi çok fakir bir kadın ve bir de oğlu varmış. Bu kadının oğlu her gün ormandan odun keser, sırtı ile pazara götürür satarmış. Aldığı paralarla ekmek almış. Annesi ile böylece geçinirlermiş. Bir gün yine pazara odun götürüp satmış. İki ekmek almış. Eve gelirken birkaç çocuğun bir kedi yavrusunu öldürmekte olduklarını görmüş. Bu yavruyu öldürmeyip kendisine vermelerini istemiş. Çocuklar, ekmeklerden birini verirse vereceklerini söylemişler. Ekmeği alıp kedi yavrusunu vermişler. Eve getirince annesi kızmış : "Biz ekmek bulamıyoruz bu hayvanı nasıl besleyebiliriz" demiş. Nihayet annesini razı etmiş.

Yine bir gün çocuk, odun satmış. İki ekmek almış, eve geliyormuş. Çocukların bir köpek yavrusunu öldürmekte olduklarını görmüş. Bir ekmek vermiş. Köpek yavrusunu almış. Evine getirmiş. Annesini razı ederek onu da beslemeğe başlamış.

Üçüncü bir seferinde de çocukların bir yılan yavrusu öldürmekte olduklarını görmüş. Bir ekmek vermiş. Onu da alıp evine getirmiş.

Anne "Oğlum, kedi yavrusunu getirdin, köpek yavrusunu getirdin, hatırın için razı oldum. Buna razı olamam" demiş. Hayli mücadeleden sonra razı etmiş. Yılan yavrusunu kimsenin girmedığı bir boş odaya salıvermiş. Oda çok büyük ve genişmiş. Ortasında bir direk varmış. Yılan yavrusu bu direğe sarılmış.

Ertesi sabah yılan yavrusuna yiyecek götürmüşler. Kapı açılmamış. Kapıyı kırmışlar ki, oda ağzına kadar buğdayla doluymuş. Yılan yavrusu da buğdayın üzerinde yatıyormuş. "İnsan oğlu, ben bir padişah kızyım, benim de annem, babam var. Beni onlara götür" demiş. Çocuk yılanı götürürken yine dile gelmiş. "Babam, müjedene ne vereyim der, sen de dilinin altındaki mühürü iste" demiş.

Eve vardıklarında padişah kızını görünce çok sevinmiş. O zaman kız da insan olmuş. Güzel mi çok güzelmiş. Herşeyi babasına anlatmış. Padişah çocuğu mükâfat-

landıracak olmuş. Neler arzu ettiğini sormuş. O da padişahın dilinin altındaki tılsımlı mühürü istemiş. İster istemez mühürü çocuğa vermiş.

Çocuk eve geldikten bir hafta sonra annesine yalvararak padişahın kızını istemesini emretmiş. Padişahın sarayı çok uzakmış.

Kadın yorgun ve bitkin bir halde padişahın sarayının önüne varmış. Orada bir taşın üzerine oturmuş. Padişah görmüş. Dilenci zannetmiş, sadaka göndermiş. Kadın, "Sadakayı köpeğine, kedisine versin" diye geri iade etmiş.

Padişah, kadını huzuruna çağırıp, ne istediğini sormuş. O da Allahın emri ile kıza düğüncü olduğunu söylemiş. Bu duruma karşı padişah birtakım şartlar koşmuş.

Bu şartlar şunlarmış :
 Padişahın sarayından üstün bir saray yaptırılacakmış. İki saray arasındaki yol halı ile döşenecekmiş. Sarayın önünde has bir bahçe yetiştirilecekmiş. Bu bahçede göz görmedik ağaç ve çiçekler olacakmış.

Kadının, oğlundaki tılsımlı mühürden haberi yokmuş. Kendi durumlarına bakmış, şartları düşünmüş, güç ve kuvvet yetecek birşey olmadığına üzülmüş. Ağlıya, ağlıya gelip durumu oğluna anlatmış. Kadının oğlu dilinin altındaki mühürü çıkarmış, yalamış. Padişahın istediklerinin ertesi günü sabahın erken saatinde tamamen yapılarak bitirilmiş olmasını dilemiş.

Ertesi sabah erken herşeyin istenilenden mükemmel olduğunu görmüşler. Derhal düğüne başlamışlar. Her tarafa davetiyeler göndermişler. Kırk gün, kırk gece, kırk davul, kırk zurna çalınarak düğün yapılmış. Gelinin getirmişler. Düğünden bir ay sonra çocuğun annesi ölmüş. Padişahın damadı olduğuna haddinden fazla hürmet ederlermiş. İstemiyen cadılar da varmış. Bu cadıların küpleri varmış. Bir yere gidecekleri zaman küplerine biner, şimdiki jet uçaklarından daha hızlı giderlermiş.

Padişahın damadı ava çok meraklıymış. Ava gittiğinde mühürü karısına verirmiş. Bir gün ava gittiğinde eve bir küp cadısı

Anadolu'da Seyirlik Köylü Oyunları

- V -

Yazan : Metin AND

Kayseri'de Felâhiye'ye bağlı Dereci-pınar köyünde düğünlerde kapalı yerlerde oynanan **Berber Oyunu**'nundan başlayalım. Oyunda kişiler berber, müşteri ve iki çiraktır. Kişiler oyunda canlandırdıkları kişiliklere uygun giyinirler. Yalnız berber araçları gülünçleştirilmiştir. Sakal fırçası yerine süpürge, ustura yerine uzun bir kasatura, traş taşı yerine bir leğen, bir ufak ayna, kırık yaylı bir iskemle, bir sedir, mangal. Çıraklardan birinin adı Çello, ötekinki Ibo'dur. Berber'in adı Abdi, müşterinininki Koruk'tur. Oyunun yöneticisi Berber Abdi'dir. Berber odasında yalnızdır, müşterisizlikten sıkılır. Çay içer, gramofon çalar. Müşteri Koruk gelir, ona da çay ısmarlar berber. Fakat Koruk çok böndür çay içmesini bilmez, birden içeyim derken ağzı yanar. Soğuk su içer, bu kez dişleri sızlar. Berber onu traş olmağa zorlar. Koruk gitmek ister. Fakat kasatura ve süpürgeyi görünce korkar. Zorla Koruk'u iskemleye oturturlar. Çıraklardan biri sabun diye su ile sönmüş kireci süpürgeyle karıştırıp köpür-

gelmiş. Evin önündeki kuyudan bir su verilmesini istemiş. Gelin kuyudan su çekerken, mühürü yakıma koymuş. Küp karısı gelini kuyuya atmış, mühürü de alıp küpüne binip gitmiş. Mühürü yalamış. Yapılan sarayın yıkılmasını, bahçenin kaybolmasını, padişah damadının da avdan dönünce kuyuya düşmesini istemiş. İstenilenler olmuş. Fakat kedi ile köpeğe birşey olmamış. Bir zaman sağdan, soldan temin ettikleri ekmek kırintılarını kuyuya atarak sahiplerini beslemişler. Bir zaman sonra kedi bir kurnazlık düşünmüş. Köpeğe anlatmış. O da beğenmiş.

Kedi bir fare tutmuş. Kuyruğuna biber sürmüşler. Küp cadısının yanına gitmişler. Farenin kuyruğunu küp cadısının burnuna değdirmişler. Cadı piskırmış. Tılısımlı mühür dilinin altından düşmüş. Köpek kapıp kaçmış. Kedi de beraber kaçmış. Mühürü getirip kuyuya atmışlar.

Padişahın damadı mühürü alıp yalamış. Eski hayatlarını bulmalarını istemiş. İsteddiği olmuş. Eski hayatlarını bulmuşlar. Hayvanları daha çok sevmişler.

tür. Koruk'un yüzüne sürmek isterler, Koruk bağıırır, Berber eline kasaturayı ahncı Koruk büsbütün korkar, ve "Can kurtaran yok mu?" diye çığlık koparır. Kapıdan geçen köy bekçisi içeri girer, hepsini yakalayıp götürür.

Hacılar bucağında evleri dolaşarak daha çok nisan ayında havaların ısınmasıyla oynanan **Ölü Oyunu** şöyledir :

Oyunda kullanılan araçlar salaca denilen merdiven, beyaz kefen, ölüye örtecek kilim, ölünün üzerine atılan örtüdür. Ölen kişi merdiven üzerine yatırılır, başı a çık kalacak biçimde üstüne kilim ve örtü atılır. Soğanın içinden korkunç dişler yapılır. Ölünün yüzüne hamur sürülür, dişler bu hamura bir dizi yerleştirilir. Ölü taşıyanlar evleri dolaşırlar. Eve vardıklarında ölünün oğlu oyunun yöneticisi olarak ölünün çevresinde dolandıktan sonra evdekilere babasının öldüğünü söylerler, ölüyü gösterince evdekiler korkar, ölüyü taşıyanlar ölünün başında ağlaşırlar. Böylece evler dolaşarak yiyecek toplanır sonra bir araya gelip topladıklarını birlikte yerler.

Bünyan'a bağlı Karakaya köyünde düğünlerde görülen **Kaçak Kızlar**'a gelince bu oyun evlerde oynanır. Oyunda beş kişi vardır : Külhanbeyi, Esirci, Muhtar ve iki kız. Külhanbeyin belden üstü çıplak, yüzü karaya boyanmış, kocaman bıyıkları vardır, üzerine davarların boynuna takılan çanlar takmıştır. Boğazından aşağı sarımsak dizili bir hevenk asılıdır. Elinde saçtan bir kalkan ve bir sopa, başında sarık, belinde peşkir bulunur. Esirci'nin sırtında bir kambur, elinde asa ve bir beyaz torba bulunur, sakalıdır, sırtına vuruldukça toz çıkar. Kızlar şalvarlı, başları örtülüdür. Muhtar şişmandır, elinde tesbih bulunur. Oyun kızların çalgı eşliğinde oynanmasıyla başlar, Külhanbeyi gürültü çıkararak gelir. Onun çıkardığı gürültü üzerine çalgı usar, bir sessizlik kaplar ortığı. Külhanbeyi kızlara "Sahibiniz kim?" diye sorar, onlar da Esirci'yi gösterirler. Esirci Külhanbeyi'ni görünce titremeye başlar, Külhanbeyi Esirci'ye "Kimden izin aldın?" diye çıkışır. Esirci de "Bundan izin aldım" diye Muhtar'ı gösterir. Külhanbeyi

Muhtar'a aldırış etmeden kızlarla 20 dakika kadar oynar. Bu danslarla oyun sona erer.

Gene aynı köyde düğünlerde oynanan **Sahtekâr Tüccar** oyununu görelim :

Oyundaki kişiler Satıcı, Alıcı, Koyun, bir kaç köylü, Yargıç.

Satıcı şalvar, belinde kuşak, başında kasket, koynunda bir para kesesi taşır. Alıcı eskice giyimli, başında sarık, ayakta çarık, eimde sopa, bir parça ekmek ve tuz kesesi bulunur. Yargıç gür sesli siyah cübbelidir. Satıcı bir koyunla köy meydanına gelir. Koyuna alıcı aramaktadır. Alıcı çıkar, parayı alır, gider. Koyun köpek çıkar, Alıcı'nın üzerine havlayarak saldırır. O da sopayla köpeği kovmaya çalışır. Satıcıyı çağırır, Satıcı halkı bunun köpek değil koyun olduğuna inandırır gider. O gidince koyun yeniden köpek olur. Alıcı ile Satıcı kavgaya ederler sonunda Yargıç karşısına çıkarlar. Satıcı gene köpeğin koyun olduğuna oradakileri inandırır, oradan ayrılınca koyun gene köpek olur, Yargıç Satıcıyı kurnazlığından ötürü bağışlar.

Felâhiye'de Kuruhöyük köyünde düğünlerde oynanan **Tilki Oyunu**'na gelince bu gelinin damadın evine gidişinden bir gün önce yapılan törende gösterilir. Burada düğün halkı iki kısma ayrılır : Köy delikanlıları ile ihtiyarlar, ve genç kızlar ile kadınlar. Önde hoca dua okur. Gelinin yakınları damat evine bir erkek tilki gönderirler. Tilki yanında bol armağan ve yiyecek götürür. Törende tilkiyi yakalamak için dört bir yana kolcular gönderilir. Sonunda Tilki yakalanır. Tilkinin yapmış olduğu zararlar halkın önünde bir bir okunur, bu toplantıda yargıç ile savcı bulunur. Ceza olarak Tilkinin başında tezek yakılır. Çaldığı tavukları, hindileri damat öderse çarına gerilmekten kurtulacaktır. Damadın babası yetmiş para cezasını ödeyip tilkiyi kurtarır. Tilki'nin getirmiş olduğu armağan ve yiyecekler masanın üzerine serilir, ve köy delikanlıları çağırılır. Yenilir, içilir, çalgı çalınır, çeşitli eğlenceler düzenlenir. Akşam olunca herkes Tilki'ye takılmaya başlar.

Bu can yakmalar arasında burnuna biber çektirme, küçük tahılları taşlarını temizletme, bir su kabı içine bırakılmış bir soğanı elleri bağlı olarak ağzı ile çıkart-

mak gibi. Bu sonuncuda tilkinin başı su kabının içindeyken ötekiler tilkinin kafasını suyun içine bastırırlar. Tilki bunahr, bağırmaya başlar. Köy delikanlıları sabaha kadar Tilkiye türlü muziplikler yaptırırlar. Sabah gelin damat evine çalgı ile getirilir. Herkes kız evinin kapısında ağlaşır. Damat da Tilkiye büyük armağan verir.

Kayseri oyunlarına son verirken seyirlik oyunlardan sayılmamakla birlikte Avşarların **Turnam** adındaki halayını da görelim. Oyunu sekiz, on, on iki kişi oynar. Kızlar ev içinde, erkekler dışarda oynarlar. Baş oyuncunun eimde büyük bir mendil bulunur. Kadınların üzerinde bu oyunu oynarlarken kutnu denilen kumaştan giysileri vardır. Başlarına fes giyerler, saçlarına ince siyah yünden örülmüş, boncukla süsü dikkörtgen biçiminde örgü denilen bir süsü koyarlar. Bir kişi tef çalar. Davul veya zurna ile oynandığı da olur. Oyuncular serçe parmaklarından tutuşur, yarım daire olurlar, söylenen türkünün sözlerine göre taklit yapılırlar. Türkü şöyledir :

**Kekligidim vurdular
Ganadımı girdilar
Cahahdım bilmedim
Bir kötüye verdiler**

Enici de turnam enici

(burada oyuncular halka olarak ellerin hareketiyle diz çökmeye çalışırlar).

Gonucu da turnam gonucu

(burada dizler kırılarak el ve avuç içi aşığıya sallanır).

Uçucu da turnam uçucu

(kollar yana açılarak eller sallanıp hep birlikte yürünür).

Yeniden küçük parmaklar birbirine geçirilir :

**Sıra sıra hendekler
Bu hendeği kim bekler
Ergene yol vermiyor
Bu sakallı köpekler**

Bundan sonra **Enici de turnam enici** nazaratı gene gelir. Oyuncuların yarısı türküyü önce okur, ikinci yarısı aynı sözleri tekrarlar, nakaratlar hep birlikte söylenir. Oyun Pınarbaşı'nın Pazarören köyünde oynanmaktadır. Bu yazıda anlatılan Tilki ve Koyun'un hazırlanması öteki köy oyunlarındaki gibidir. (arkası var)

Ayın Olayları :

Konya'da 3. Âşıklar Bayramı Yapılıyor

Yazan : İhsan HİNÇER

Konya Turizm Derneği 3 yıldan beri Konya'da Âşıklar Bayramını başarıyla yürütmektedir. Bu bayramın ilki 1966 yılının 7 ilâ 9 Ekim tarihlerinde Konya'da yapılmıştır. Geçen yıl da 28 ilâ 30 Ekim 1967 günlerinde yapıldı. Bayrama 1967 yılında 26 âşık katıldı. Âşık ve Saz Şairlerinin sayısı ikinci yıl biraz daha artmıştı. Bu yıl ise bayram 3 günden 4 güne çıkarılmış ve 26 ilâ 29 Ekim 1968 günlerine rast getirilmiştir.

Konya 3 yıldan beri Âşıkların ve Saz Şairlerinin Kâbesi haline gelmiştir. Bu yıl Âşıklar Bayramına geçen yılları gölgede bırakan sayı ve değerde âşık, türkü, atışma ve şiir dallarında yarışmak için başvurmuştur. Bu Âşıklar şimdiden hasımlarını alt etmek için Konya'da karargâh kurmaya başlamışlardır.

Bilindiği gibi Bayram, Âşıkların Piri kabul olunan ve Mevlâna Türbesi'nin hemen bitişiğindeki mezarında, yol üzerinde yatan Âşık Şem'i'nin mezarını ziyaretle ruhuna Fatıha göndermekle, sonra da Mevlânâ Celâleddin-i Rumi Hazretleri'nin Türbesi ve Merkadi huzurunda dua edilmekle başlamaktadır.

Akşam üzeri saat 20 de bu yıl sayısı 40'ı bulan Âşıklar, Konyalılarla yurdumuzun dörtbir yanından Konya'ya akın eden dinleyiciler huzurunda irticalen şiirlerini, türküle-

Karsh Âşık Çobanoğlu ile İlhamî geçen yıl atışırken

rini ve muammalarını söyleyecekler, sataşacak, atışacak ve şiir sanatındaki matalarını satacaklardır.

Bunları derecelendirecek ve değerlendirecek jüri yurdumuzun seçkin şairleri, yazarları, folklorcuları, ilim adamları arasından seçilmiştir. Bunların arasında Orhan Şaik Gökyay, Mehmet Önder, Behçet Kemal Çağlar, Ahmet Kabaklı, Gültekin Samancı, Bekir Sıtkı Erdoğan da bulunmaktadır. Lütfedip beni de Jürriye almış bulunuyorlar.

Bu teşebbüs dolayısıyla ki, geçen yıl Konya Âşıklar Bayramından

sonra Adana'da, Erzurum'da, İstanbul'da ve diğer şehir ve kasabalarda da Âşıklar Bayramları düzenlenmiş, Saz Şairleri ve Halk Ozanlarımız geniş bir âlâkaya mazhar olmuşlardır.

Bu yılki Bayramın adı meçhûl kalmış nice Âşığın su yüzüne çıkmasını temin edeceğinden şüphe etmiyoruz. Bu sebeple Konya Turizm Derneği Başkanı Konya Senatörü ve Şair Feyzi Halıcı'yı Yönetim Kurulu Üyesi ve Kitaplık Müdürlü Celâleddin Kışmır ile Ömer Nergis'i ve arkadaşlarını tebrik eder, başarılar dileriz.

Derlemeler :

Erzurum Sivişli Köyü Manileri

Derleyen : Mehmet BAHÇECİ

Altınım alma beni
Dillere salma beni
Sarrafa göster beni
Ham isem alma beni

Gümüştür kalay değil
Gümüştür kolay değil
Kınamayın komşular
Sevdadır kolay değil

Al cübbem hışır hışır
Çeşmede kum kaynaşır
Odada sesin olsam
Evde dilim dolaşır

Al cübbenin hasını
Ben oyduym yakasını
Bir annenin uç oğlu
Çektim aldım hasını

Ay ışığı gelemem
Elebedlam (1) olamam
Ay buluda girende
Bağlasalar duramam

Ay ışığı ışıktır
Sofra dolu kaşıktır
Anası ne derse desin
Oğlu bana âşıktır

Ay ışığı geceler
Dilim yarı heceler
Hiç aklıma gelmez mi?
Sarıldığım geceler

Arpa ektim az kaldı
Kamış biçtim saz kaldı
Katlan ördeğim katlan
Kavuşmağa az kaldı

Ay doğar nece gider
Dolanır gece gider
Bir elim yar koynunda
Birisine hacca gider.

Ay puşular puşular
El değmeden fişilar
Yedi yıldır sevmişem
Yeni duymuş komşular

Ay ışığı son verir
Kız duvara yan verir
Oğlan kız gördükçe
Ayak üstü can verir

Ay elekler elekler
Çift oturur melekler
El acın dua edin
Kabul oldu dilekler

Bu gece orta gece
Dertlerim arta gece
Bir yanım açık kalmış
Yar gele orte gece

Başında puşusuna
Geçirmiş karşısına
Adam âşık olur mu
Kapı bir komşusuna

Ç

Çadırıma dolu düştü
Çok ağladım gözüm şişti
Kınamasın eşler dostlar
Güzel idi gözüm düştü

Çubuğum ucu ucadan
Yar yolların gözetin
Eşin yok menendin yok
Seni kime bendedem

Çıktım eşik üstüne
Yâri gördüm gestine
Al aşkınlar giyinmiş
Tavla taşım üstüne

Çıktım eşik arası
Buldu atlas parası
Göz görmüş gönül sevmiş
Nedir bunun çaresi

E

Entarisi manisa
Bu yiğit benim olsa
Bu yiğitin annesi
Bana kaynana olsa

Entarisi helisen
Gel beriden beriden
Senin aşkın değil mi
Beni böyle eriten

F

Fırın üstünde kümek
Gene ah etti yürek
Her derde dayanmışın
Buna da dayan yürek

Fidan dibi gezerim
Liraları dizerim
Babamın vatanında
Boş açıkta gezerim

G

Güvercin milen kurban
Ağzından dilen kurban
Yardan bir mektup aldım
Okuyan dilen kurban

Gökte huri oturur
Hamatla su götürür
Sen bu işe karışma
Mevlâm onu yitirir

H

Havar kekliğim havar
Yaylıya doldu davar
Sen sağol ben sağolayım
Üçyüz altında ne var

I

İnci sardım hasıra
Tatar indi mısıra
Hanım! bir şeftali ver
Kapındaki esire

İnciyem üzülümşem
Sedefe düzülmüşem
İster al ister alma
Alnına yazılmışam

K

Karanfil eğmeleri,
Beğenmem değmeleri
Yarım al ışık giymiş
Ben olam düğmeleri

Karanfilim dalım yok
Ben ergenim yarım yok
Eller yarını almış
Cahilim haberim yok

Küp dibinde kendime
Mayilim efendime
Ben küçük yarım küçük
Uydurmuşum kendime

Karşıda kuş oturur
Kuş kuşa yem götürür
Bıldırcık şen gönlüme
Bu yıl baykuş oturur

Kahve koydum kuruna
El değmesin durula
Beni yardan ayıran
Sol böğründen vurula

Kahve piştiği yerde
Pişip taşıdığı yerde
Gönül güzel aramaz
Gönül düştüğü yerde

Kemençemin telleri
Gezdim gurbet elleri
Yine aklıma düştü
Yarın şirin dilleri

Kemençemde tel olmaz
Bundan ince bel olmaz
Bundan ince bel olsa
Sarılacak kol olmaz

Keten gömlek dört yaka
Kırıldık baka baka
Köyde müslüman yok mu
Yarın gönlünü yapa

Kara çuham kadana (3)
Safa geldin odama
Eğer gönlün bendeyse
Elçi gönder babama

Kara çuham kaytanı
Yoldan çıktın yolun tanı
Babam sana ne dedi
Yiğitlerin sultanı

M

Meniye hoşum gelir
Ağlatma yaşım gelir
Tez uyuyun geç kaldırın
Belki kardeşim gelir

Meni meni mendilden
Mumlar yanar kandilden
Gel otur meni diyek
Sen ağızdan ben dilden

Meni meni mes meni
Mendilimden as beni
Ya kapıda kul eyle
Ya boynumdan as beni

Meni demeye geldim
Kaymak yemeğe geldim
Meramım kaymak değil
Yarı görmeye geldim

Mor sahanın kalayı
Geçti kızlar alayı
Allah için söyleyin
Var mı aşkın kolayı

Güzellik
banyonuz
için

kullanınız

Puro, sizi daha genç,
daha güzel gösterir...
Puro, cildinize,
hayranlık yaratan
bir cazibe verir.

Bol köpüklü - Neftis kokulu

PURO

sizin ÖZ MALINIZDIR

Meniyem mestim oğlan
Küçükken dostum oğlan
Duydum ki evlenmişsin
Ben senden düştüm oğlan

O

Oğlan heyben var mıdır?
İçi dolu nar mıdır?
Üç yüz altın isterler
Hiç haberin var mıdır?

P

Poşusu bende mende
At oynatır çemende
Kara yağız koç yiğit
Gözlerim kaldı sende

S

Sabah açıla yarım
Altın kamçıla yarım
Bir parmak mektup yolla
Gönlüm açıla yarım

Sarı çitin sararım
Yitirmişem ararım

Sanma ki unutmuşam
Her gelene sorarım

Y

Yük üstünde halıyım
Halımın hayalüyim
Gidin deyin o yara
Ben onun malıyım

Yük üstünde habater
Dalında bülbül öter
Gidin deyin o yare
İmana gelsin yeter

Yük üstünde perde ben
Yeni düştüm derde ben
Açılmamış gonca gül
Nasıl yattım yerde ben

BİLMECELER

1 — Gur gur öter kurba-
ğa değil, Başında
Lenger helvacı de-
ğil

Mercimek

2 — Anası der vay be-
lim. Babası der vay
kolum. Uşakları der
her yerim.

Dirlek

3 — Bizim evde dudu var
Eğri büğrü budu var
Yazın gelip göreydin
Güle güle öleydin

Kaplumbağa

4 — Çıttım mazi (Din-
gil) yerleri kazı.

Kotan = Pulluk

5 — Mesel mesel mendi
kesir, Dil oynar da-
mak keser.

Makas

6 — Bir kuş gelir elin-
den, izin almış beyin-
den, o nasıl kuş ki
yem yer göbeğinden

Değirmen

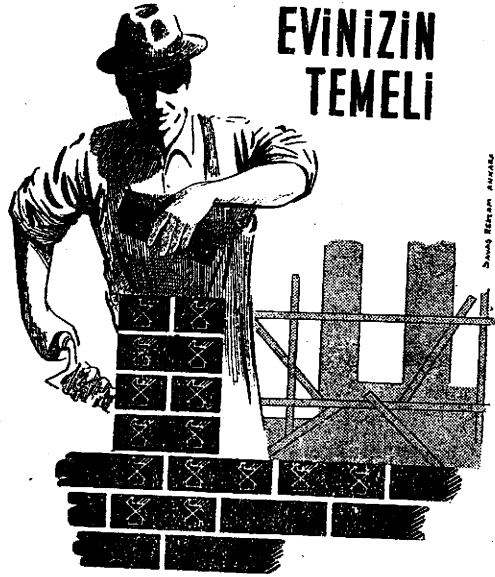
TÜRK FOLKLOR KURUMU ÖZEL SAYIMIZ

Türk Folklor Kurumu 1968 Yılında Türk Halk Oyunlarını Gerek Yurd İçinde, Gerekse Yurd Dışında Bütün Dünyaya Tanıtmak İçin Büyük Çaba Sarfetmiştir. Bu Sebepçe Gelecek Sayımızı Kurum'un Bu Çalışmalarına Tahsis Edeceğiz.

Genel Başkanı'nın Dergimizin sahibi ve Kurucusu İhsan Hınçer'in bulunduğu Türk Folklor Kurumu 1964 yılında kurulmuştur. Kurum'un kısa bir geçmişi bulunmasına rağmen, yurd içinde ve dışında düzenlediği Türk Halk Dansları Gösterileri programlarıyla dünya çapında bir başarı sağlamıştır.

Yurd dışında yaptığı gezilerde memleketimiz lehinde büyük propandaya vesile olmuştur. Yurd içinde ise lider ve örnek çalışmalarıyla Halk Oyunlarımızın Üniversite ve Yüksek Tahsil Müesseselerinden, lise ve dengi okullarla ilkokullara kadar geniş şekilde çalışma alanı kazanmasında büyük katkılarda bulunmuştur.

Bu sebeplerle Türk Folklor Kurumu'nun bir yıllık çalışmalarını Kasım 1968 tarihli, 232 numaralı sayımızda bütün belgeleriyle sayfalarımızın müsaadesi nisbetinde aydınlarımızın gözleri önüne sereceğiz.

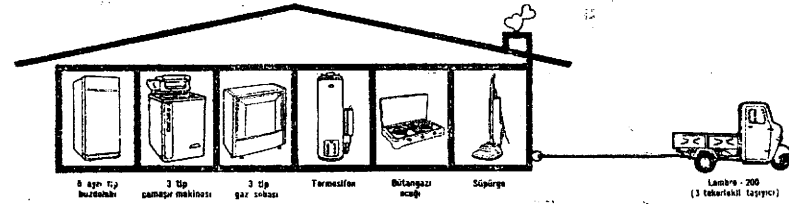

EVİNİZİN
TEMELİ

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

Basın : 60223 - A. 21648 - 119)

HERGÜN DÜNDEN İLERDE...

Türk halkının hizmetinde
ONİKİNCİ FAALİYET YILINI idrak eden ARÇELİK,
herkesce bilinen üstün kalitesi,
çok uygun fiyatları ve yepyeni sürprizleriyle
halkımızın çeşitli ihtiyaçlarını
1968 yılında da
en iyi şekilde karşılayacaktır.

 ARÇELİK

80TLÖCE KARAAĞAÇ CAD. 2/A, TEL.: 44 76 80

(Yeni Ajans : 5355 — 120)

Yıllık aboneli : 12,
altı aylık aboneli : 6
liradır.
Yurd dışı senelik abone :
\$ 3, 1

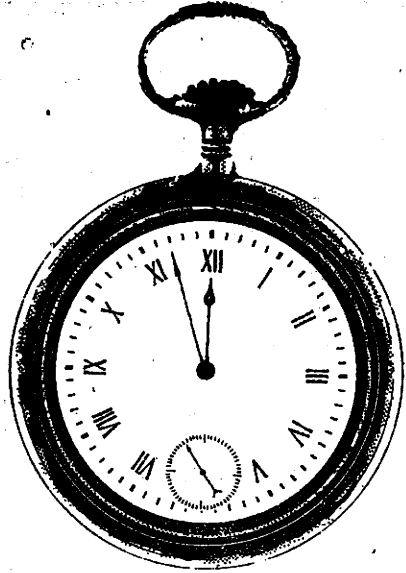
**TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI**

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı :
HALK MATBAASI
İstanbul

Sahibi : İHSAN HİNÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :
BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul. Tel. : 22 49 74

TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR

Reklâm, işlerinizi saat gibi yürütür
REKLÂM VE TANITMA FAALİYETLERİNİZİ
yurt içinde ve dışında
EN ETKİLİ VE EN İSRAFSIZ ŞEKİLDE YÜRÜTMEK İÇİN
Kurumumuz hizmetlerinden faydalanınız

BASIN İLÂN KURUMU

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01. İstanbul

(Basın : 60175 — 121)

Şiddetli
baş
ağrılarna
karşı

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago,
romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zaman-
lardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans: 5357 — 122)

**AKBANK'ta hesabınız
varsa**

Şansınız
avucunuzun
içindedir

AKBANK

(Folklor : 124)

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

**EMNİYET
SANDIĞI**

(Basın: 11243 — 12)

• DIŞ ETLERİNİ KUVVETLENDİRİR • DIŞ MİNELERİNİ SERTLEŞTİRİR

ipana
fluorid
DİŞ MACUNU

Şansınız.
Başarınız
ve istikbaliniz,
Türkiye Vakıflar
Bankasında
açtıracağımız
hesapla
Gerçekleşir.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI